

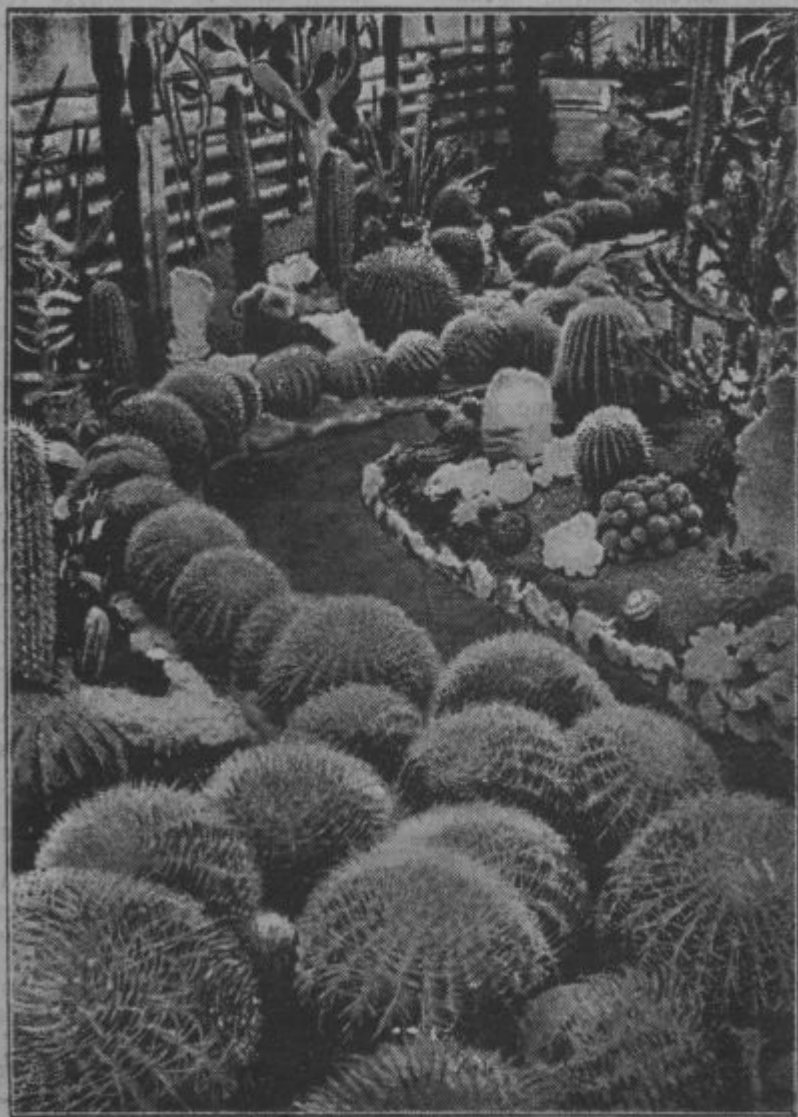
ŽIVLJENJE IN SVET.

Tedenska priloga „Jutra“

Štev. 4.

V Ljubljani, dne 29. januarja 1927.

Leto I.

Anton Aškerc in dr. P. Turner

Aškerc je hotel opjevati Pohorje. »Pohorske cvetlice« Aškercove poezije, ki niso nikdar pognae.

Kakor je bil pesnik Anton Aškerc oster v pismih, tako je bil zadirčen tudi v občevanju — v besedi. Zato prav za prav nikoli ni imel dosti prijateljev, vsaj iskrenih ne in tudi sam se ni zlepa navezaval na prijatelje. Kar se tiče pismenega občevanja, je najdalje in najbolj intimno dopisoval z dr. P. Turnerjem. Že leta 1896. 6. nov. mu je poslal tako iskreno in laskavo pismo, da se v primeri z Aškercovo siceršno oostrostjo ne moremo dovolj načuditi. Piše mu: »Med Slovenci ga ni človeka, ki bi mi bil bolj naklonjen in bolj v dejanju priljazen, nego si Ti, g. doktor. Ti si sploh — oprostil — velika izjema med našimi rojaki in narodnjaki glede vljudnosti in izobraženosti. Izjema pa si Ti brez dvoma zato, ker si med vsemi videl največ sveta in imel priliko občevati z najolikanejšimi sloji človeške družbe. Ne vem, je-li med drugimi narodi tudi tako, — reči moram — in sram me je, da vljudnosti in prave omike, odkritosrčnega prijateljstva baš med Slovenci ni ravno veliko.« V tom tonu je pisal dr. Turnerju vse do leta 1912. — Zadnje njegovo pismo je bilo datirano nekaj mesecev pred smrtjo. Ker mu je vse zaupal, ni čudno, da je Turnerja izpraševal tudi za mnenje pri raznih pesniških načrtih in se je njegovih nasvetov tudi držal, zlasti, ko je prešel iz svoje razvojne dobe.

To je bilo po letu 1900, ko je začel uvajati v svojo poezijo vedno več miselnosti, tendence in je postal pristransko pobarvan epik in sicer v toliki meri, da je največkrat umetniška stran silno trpela. Nedvomno je to čutil sam in zato je krenil iz dežele legend — Indije — na domača tla. Hotel je iz domače tradicije, iz domače zgodovine, pravljic in pripovedk ustvariti nov svojevrsten tip slovenskega pesništva. Po nekod se mu je to posrečilo, najbolj pa se ta želja odraža v njegovih »Jadranskih biserih«. Ali Aškerc ni bil rojen za te kraje, in nič ni čudnega, da ni razumel duše jadranskih ribičev. To je čutil najbrž tudi Turner, pa občutljivemu Aškercu ni razodel, marveč samo namignil svojo sodbo o novem načrtu. O tem posnamemo iz Aškercovega pisma — odgovora, ki ga je pisal iz Ljubljane

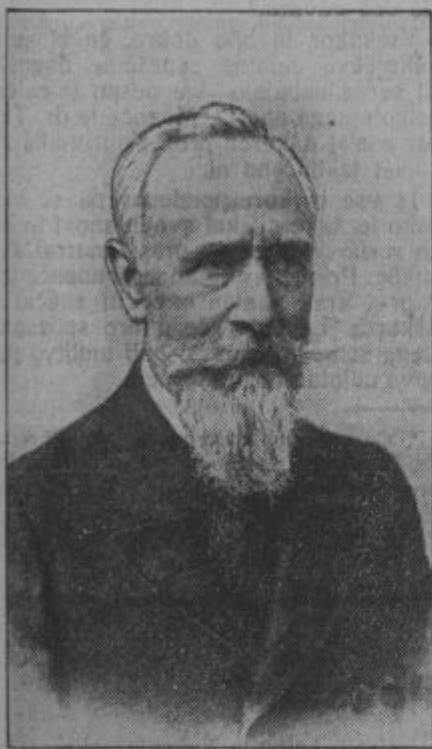
23. jan. 1908. »V predzadnjem pismu si bil nekaj omenil tako mimogrede, kar se mi je zapičilo v glavo. Rekel si, da bi kot nekak pendant »Jadranskim biserom« dal še »Pohorske cvetlice«. Tvoja ideja je čisto po mojem okusu. Morebiti si čital v že rajni »Sloveniji« št. 6. 17. nov. 1907., kako sem lovil v tržaški okolici svoje jadranske bisere. Prepričal sem se, da je med ljudstvom še veliko snovi, ki se dajo opesniti. Jaz delam samo iz notranjega veselja do epskega upodabljanja motivov. Naša publika pač človeku ne daje poguma do takega dela. Saj so celo Primorci, katerim so Jadr. biseri namenjeni, sprejeli svojo knjigo zelo hladno... Nekaj žalostnega je biti slov. pisatelj!... Vidiš in tudi na Pohorju bi se dalo nabrati kaj. Pa seveda, bi mogel priti k Vam samo poleti. Ti bi mi moral pomagati in posredovati med ljudstvom, čeprav zopet ne verliamem, da bi moje balade našle kaj odziva med Stajerci. Pa kakor sem rekel, »snovi« me zanimajo in slutim, da mora tudi Pohorje imeti kaj »svoiega«. Načrt najin naj ostane še tajen med nama. Kaj praviš na to?«

Vsekakor je Aškercu načrt ugajal, ker je pozneje o tej zadevi še večkrat pisal. Že 7. marca 1908 je Aškerc poročal Turnerju da mu je Pohorje kolikor toliko znano, ker je kot bogoslovec prišel na priporočilo škofa Stepišnika za inštruktorja v Falo h grofu Zebalu. Od tam je delal izlete na Klopni vrh. Dalje pravi: »Sedaj seveda ne morem vedeti, koliko »gradiva« naberem in zato tudi ne vem, kdaj ga potem »obdelam«. Ga hode li za celo knjigo ali samo za kratek »cycilus«? Vederemo.«

In ko je bil istega leta v Atenah, ni pozabil pisati Turnerju dne 8. maja 1908 o Atenah in tudi glede načrta ne. »Pa nisem Ti nameraval opisovati Aten, nego hotel sem Ti povedati da zaradi lepih Aten še nisem opustil ideje pogledati tudi na — Tvoje Pohorje. Samo odložiti moram to reč na pozno poletje, ali na jesen. Ti sam pa mi Ta čas lahko »pripravljaš pot«.

Ker prideš s Pohorci v dotiko skoro vsak dan — v Framu seveda — lahko polzveduješ, kdo bi vedel kaj pravljic.

Hvaležen bi Ti bil še posebno, če si kako pravljico, ki jo slišiš od kakega starega človeka — mladi ljudje so prazni — zabeležiš kar tako mimogrede!... Par stavkov, par fraz, — zadošča. 16. avgusta 1908 pa piše: »Kaj dela Pohorje? Ali si kaj poizvedoval, če bi se kje kaj dobilo gradiva »narodnega blaga«. Ali misliš, da bi se izplačal trud, ko bi prišel k Tebi za par dni zaradi »Pohorja«. Zaradi pravljic, če bi jih bilo kaj...

Dr. Pavel Turner.

Prišel bi k Tebi, ako si se prepričal, da bi bilo kaj »žetve«, samo v tem slučaju... Da me ne razumeš krivo! Vsaj bi rad prišel tudi radi Tebe samega, pa, če se da združiti utile cum dulci, je še boljše. Za same zabave pa mi ni, mene zanima pozitivno delo. Kadar utegneš, prosim da mi odkrito sporočiš zastran Pohorja in kakšen program bi se sestavil v ta namen. Ako ne kaže letos, bi se stvar preložila na bodoče leto.

Zdi se, da v celem Aškerc v Pohorje ni dosti zaupal, ali pa da ga snovi niso dosti zanimale, verjetnejše je pač, da

ga je ovirala jeza, ker Štajerci niso uvaževali njegove pesmi Ropoše, kot je v enem pismu namignil dr. Turnerju. Da je bil v svoji jezi Aškerc neizprosno dosleden, je znano in se o tem še natančneje prepričamo kdaj pozneje.* Vendar je pa verjetno, da mu je dr. Turner kdaj poslal kake »stavke« in »frazes«, ki je Aškerc prosil zanje, zato je tudi verjetno, da se v njegovi zapuščini nahajajo kakšni osnutki za »Pohorske cvetlice«; kajti namere ni opustil in je celo možno, da je pot na »Pohorje« opustil samo iz svoje komodnosti. 2. septembra 1908. namreč piše na vabilo Turnerjevo, naj pride v Maribor: »Zakaj nisem bil prišel v Maribor, vzrok je ta, ker sem iz Tvojega predzadnjega pisma razvidel, da se ne razumeva zastran Pohorja. Jaz sem Ti bil v svojem zadnjem pismu stavil eno važnih vprašanj, na katera mi v svojem predzadnjem pismu nisi bil nič odgovoril, nego si me bil samo ljubeznjivo povabil na svoj dom. To je vse lepo, ali jaz bi bil moral poprej vedeti, kod naj iščem snovi, po katerih krajih in hišah in pa vprašal sem Te bil, če si mi »teren« kaj »pripravil«. Na vse to nisem dobil nobenega odgovora. Torej bi bil moj izlet zelo riskiran. Jaz ne bi tam pri Tebi nič pesnil, nego samo za snovi mi je. Drugo opravič doma. Tako je stvar Sicer pa sedaj itak ne bi mogel priti, ker sem nekoliko zbolel. Po teh prokletih krčmah sem dobil menda želodčni katar ali kakšnega hudiča že.«

Zaradi takih in mogoče tudi drugačnih ovir torej ni šel k dr. Turnerju in načrt se je vlekel še nadalje. Vse sicer kaže, da se kasneje Turner sam ni več navduševal za »Pohorske cvetlice«. — Korakal je tako že v sedemdeseto leto in nič ni čudnega, če se mu ne bi ljubilo nadlegovati starih kmetjskih dedov, — ampak ker je Aškercu vedno in z vsem postregel, se mi zdi možno, da je kakšne osnutke kljub temu poslal, dasi se mi vidi, da je hotel Aškercu zvahtati za nekaj časa le k sebi, Aškerc pa je izbegaval sam obisk in drezal le v Pohorje. Dne 20. julija 1909 je pisal Turnerju: »Zdaj pa Pohorje! Kod naj hodim, kod, po katerih vaseh naj iščem svojih pravljic? Pri katerih ljudeh?

* Na vsak način je Aškercova tvorna moč vsihala že davno prej, ali Aškerc ni mogel poslušati klika svoje lastne nemoči.

Pohorje je veliko... Pa slutim, da se je tudi Tebi vsa stvar zdela težavna, ker mi nisi vedel povedati nič konkretnega zastran kakšnega programa... Toraj g. doktor ali imaš že kak program!? Na vsak način pa bi rad skočil še letos kaj k Tebi!« Dne 26. julija 1909 pa že piše: »Prvi teden avgusta bi torej prišel k Tebi in tam bi skovala program, kje naj se lotim Pohorja!« Dr. Turner mu je namignil na kompromis in na tak kompromis je Aškerc pristal. 4. avg. 1909 mu pa piše, da mora voditi po Ljubljani ruske učitelje in učiteljice. Ko bi se bil pa lahko odpeljal se je vlila ploha. Za tem je pa nenadoma odpotoval v Opatijo. 4. sept. 1909 piše sam: »Bil sem šel za deset dni v Opatijo in se Ti odgovorjam šele danes. Ako bo vreme ugodno pridem že v ponedeljek 6. t. m. k Tebi. S katerim vlakom, tega Ti danes še ne vem povedati. Kar se tiče izletov na Pohorje, se že pomeniva. Hribolazec nisem, zato sem — prekomoden. Šel bi kam, samo, da bi vedel, da ne pojdem zaman, t. j. da kaj izvem: kako pravilico etc. Za kratek čas seveda ne pojdem nikamor. Še to naj ti pripomnim, da ne ljubim velikih družb. Jaz bi se rad pogovarjal o najini zadevi le z možmi, ki kaj vedo, torej s prof. Koprivnikom in — s kom še? Prosim te torej, da ostane moj prihod znan samo Tebi — z duhovniki na primer absolutno ne maram priti v do-

tiko. Tudi z drugimi ljudmi ne, ki jih pohorske pravljice ne zanimajo.« Dr. Turner je svoječasno Aškercu namignil, da ima prof. Koprivnik nekaj rokovisov, ki bi zanimali Aškercu pri pesnitvi »Pohorskih cveticah«.

Kolikor sem mogel doznati. Aškerc tudi to pot ni odpotoval na Pohorje, domnevam pa da zato ne, ker je Turner tisto jesen nekaj obolel in pa ker je 16. do 18. sept. 1909 umrl Turnerjev brat v Framu. V nadaljnjih pisnih, kolikor jih je, o »Pohorskih cveticah« ni nič več govora.*

Vsekakor bi bilo dobro, če bi se iz Aškercove celotne zapuščine doznalo, ali se ne nahajajo kje pesmi iz celega dolgoletnega načrta. Mogoče je dr. Turner poslal Aškercu prof. Koprivnika rokopis; izključeno ni.

Iz vse te korespondence pa se vidi, kako je Aškerc iskal svojih snovi in kako resno je prav za prav smatral svoj poklic. Priobčitev te korespondence ima v prvi vrsti namen osvetliti značaj A. Aškercu. Le tedaj će dobro spoznamo njega samega, nam bo bolj umljivo njegovo celotno pesniško delo.

* Če se prav spominjam, mi je rajnik dr. Turner pripovedoval približno eno leto pred svojo smrtjo, da ga je Aškerc obiskal, da pa ga ni mogel za nič pripraviti do tega, da bi šel z njim na Pohorje. Op. urednika.

Prof. dr. V. Molè (Krakov):

Sodobna Poljska.

Kakor povsod drugod, zlasti pa v vseh novih državah, sta tudi na Poljskem svetovna vojna in njen končni izid povzročila velikanske izpremembe na vseh poljih javnega življenja in temeljito preorientacijo ne samo v politiki, ampak tudi v kulturnem oziru. Seveda se to ni dalo občutiti takoj po prevratu in se tega niti Poljaki sami niso takoj takrat zavedali; toda zdaj, ko je minilo že prvih osem let obstoja obnovljene poljske države, postajajo te izpremembe čedalje očitnejše in izrazitejše. Jasne pa so zlasti za človeka, ki je Poljsko poznal že pred vojno in živi zdaj na njenih tleh.

Popolna preorientacija gospodarskega življenja, posebno industrije, je umevna sama po sebi. Nič manj zanimive pa so izpremembe, ki jih je dozdaj že preživelo in jih še vedno nadalje preživlja tudi duševno

in celotno kulturno življenje poljskega naroda. Vršijo se po čini tiho, stopnjema, polagoma; življenje samo jih prinaša s seboj. In kar naenkrat so tu že popolnoma izoblikovane. Porajajo se vedno novi problemi, kakršnih ni nihče pričakoval, in prva posledica so vedno novi boji za načelna vprašanja: boji, ki se ponavljajo, odkar živi človeški rod, in ki utihnejo šele takrat, ko človeštvo izumre: boji med privrženci tradicije in med novotarji, med stari in mladimi.

Pojavljajo se drug za drugo revizije naravni zoro, ki so veljali do nedavna za nedotakljiva načela. Govoriti o demokratizaciji družbe je prav za prav odveč. Sicer so prav v tem pogledu razširjena po svetu mnenja, katerim je Poljska še vedno zmes aristokracije, temne mase in vdovskih mešetarjev,

mnenja, ki so prav tako napačna, kakor če bi kdo trdil o Slovencih, da so sami župniki in cerkveniki. Res pa je le, da se ta demokracizacija družbe na Poljskem vrši v drugačnih oblikah kakor pri narodih, ki te izpremembe prav za prav niso potrebovali, ker so bili v bistvu vedno demokratični in jih ni težila in L. orila dolga, stoletna tradicija drugačnega družabnega ustroja. Ravno ta borba s tradicijo je ena najznačilnejših potez novodobnega poljskega življenja.

Tradicija je sreča in nesreča narodov v veliko zgodovinsko preteklostjo; sreča, ker vzdržuje kontinuiteto narodovega političnega in kulturnega življenja (— tako je na pr. krepila srbski narod tekom ustroja suženjstva tradicija davne veličine, izražena v narodnem plemstvu! —), a hkratu nesreča, ker povzroča, da se obračajo narodu oči nazaj v preteklost mesto naprej v bodočnost. V prid je takšna velika tradicija le tedaj, če se narodu posreči ustvariti pravilno ravnotežje med njo in realnim življenjem. To pa je mogoče le takrat, če je narod svoboden in more neovirano razvijati svojo individualnost. Tega pa Poljaki do nedavnega časa niso imeli. Devetnajsto stoletje je pomenjalo za poljski narod celo vrsto katastrof, ki so privedle do tega, da je moral narod napenjati vse sile, da ohrani svojo individualnost, da očuva živo idejo neodvisnosti in si spet zgradi to, kar se je zdelo skoraj nemogoče: lastno državo. Odtod poljski nacionalizem, odtod odklanjanje slovanstva, ki je dišalo po carski Rusiji, odtod končno ona nedotakljiva tradicijena zamaknjenost v lastno preteklost, ki je govorila glasno iz vsega, kar je bilo poljskega.

A še nekaj drugega je bilo odločilne važnosti za oblikovanje poljske duševnosti tekem pretečenega stoletja. Narod, ki so si bile njegovo ozemlje razdelile medse kar tri velesile in so ga vse tri skušale prevzgojiti v ubogljiv državotvoren element (v avstrijski Galiciji je nastopil v tem oziru preokret šele v šestdesetih letih), ta narod je iskal uteha v svoji književnosti. Ta književnost pa je dosegla svoj višek v dobi romantike, v »romantični trojici« Mickiewicza, Stowackem in Krasinskem, med katerimi pomenja prvi — če je takšna trditve dovoljenja, — sploh višek pesništva slovanških narodov. Ni torej čuda, da je potom to romantične poezije ideologija romantike in tradicije še močnejše vzbrstela v poljskem narodu in mu prešla — vsaj po večini — v meso in kri. Seveda je nastopila tudi močna reakcija: v dobi pozitivizma, ki se je boril proti romantičrnanju, in še močnejša v poeziji »Mladé Poljske«, ki je z ostro

kritiko odklonila heroiziranje preteklosti na škodo zahtev lastnega časa in obenem usmerila svoje lastno delovanje v pozitivnem smislu ostulatov bodočnosti. Toda kljub vsemu temu se razmerje napram velikim romantičnim pesnikom bistveno ni izpremenilo. Njihova dela so še vedno najdragocenejši zaklad pesniškega ustvarjanja genija poljskega naroda, čigar literatura je tako zelo prežeta z narodi im duhom in narodno idejo, kakor morda edino še samo italijansko slovstvo 19. stoletja tja do Carducciya.

Izid svetovne vojne pa je prinesel poljskemu narodu urednice njegovih teženj. Kako je na to reagiralo slovstvo? Fiziognomija poljskih pesnikov se je bila od časa romantike neverjetno izpremenila in glavni mojstri »Mladé Poljske«, ki so stali na čelu literarnega gibanja do zadnjega časa, niso bili prav nič več podobni velikim romantičkom. Dramatik (in slikar) Wyspianski, ki je umrl že pred 19 leti in je bil sin rokodelca, je izlil žolč žgoče ironije na sodobno počenjanje poljske inteligence in kazal narodu skozi prizmo preteklosti novodobne grehe in veličino zahtev bodočnosti. Kmečki sin Kasprowicz je začel svojo pesniško pot z obravnavanjem socialnih problemov, a se je kmalu razočaran odvrnil od mase, ki mu »je bila nekoč malik«, se povzpел do najvišjih višin poezije in altruizma v svojih »Himnan« in se končno vrnil k narodu: kmetu in k prirodi napisal »Knjigo ubogih« in orisal v zadnjem delu »Moj svet« zatišje slovanega življenja po dolgih letih. Reymontu so bili najljubši junaki proletarci, svoje glavno delo pa je posvetil življenju poljske vasi. A. Żeromski, »vest poljskega naroda«, revolucionar, socialist, je risal v mračnih barvah grehe preteklosti, bedo sedanjosti in nevarnost bodočnosti. Edino on je še utegnil pred smrtjo dovršiti delo, ki se tiče današnjega dne in sega že v bodočnost: roman »Prva pomlad«, in ki zveni kakor svareč glas vpijočega v puščavi. — Toda teh velikih mojstrov ni več, zadnji je umrl lani Kasprowicz in za enkrat še ni videti nikogar, ki bi mogel zavzeti njihovo mesto.

Literature je seveda dovolj in tam se bojijo boji kakor vedno in povsod. Toda ti boji niso tako zanimivi kakor nekaj drugega, kar je veliko značilnejše. Razvel se je namre tudi kritični boj za in proti romantikom. Skupini, kateri stoji na čelu J. St. Miller, ne zadošča demokracizacija literature kot izraza sodobnega, sedanjega življenja, ki je itak — po sebi umevna. Ta skupina zahteva več: preoceniťve razmerja napram tistim pesniškim delom, ki so se zdeli nedotakljiva. Med ta dela spada v

prvi vrsti Mickiewiczov »Gospod Tadej«. Pesniških, umetniških vrednot temu delu pač nihče ne odreka in jih sploh odrekati ne more. Ker pa je njem opisano in idealizirano življenje plemiških slojev izpred sto let, mu ti nasprotniki romantikov odrekajo idejno vrednost in zahtevajo predvsem njegovo izgnanje iz šol, češ: novi čas zahteva povsem drugih idealov in mladina naj se ne vžigja z delom, v katerem se zrcali v idealizirani luči družabni red, proti kateremu smo se tako dolgo in težko borili.

Ta boj še ni dobojevan in se mi zdi, da bo končna zmaga vendarle na strani — Mickiewicza. Ne zato, ker so družabne razmere, ki jih riše pesnik v svojem eposu, idealne in se naj mladina na njih vzoruje, ampak zato, ker je »Gospod Tadej« naj-večje delo poljske poezije. Saj sicer tudi ne bi smeli čitati ne Homerja ne Danteja ne Shakespeara. Kljub vsemu temu pa je ta pojav izredno simptomatičen kot dokaz novega duha, ki veje skozi poljsko duševnost. Ta novi duh zahteva novih, modernih poti in se zaveda, da v novi državi, v novih razmerah ni več upravičen kult tradicije, ki je imel svoj globok pomen, ko sta bila ta nova država in novi družabni red še oddaljena idala. Ker pa so nove struje vedno intoleroantne, je novi duh tudi v tem primeru segel predaleč: »A ko se mošt poleže, bo vino morda dobro.«

Ta literarno-kritična epizoda pa nikakor ni osamjena, marveč je v tesni notranji zvezi s celo vrsto drugih pojavov, ki glasno pričajo o globokem preokretu, ki se je izvršil na Poljskem tekom zadnjega časa. Sa-

mo o enem naj omenim par besed: Krakov, ta »duševna stolica Poljske«, je bil nekoč tudi stolica poljskega konservativizma, ki je bil v najtesnejših zvezah s jagelonsko univerzo. In prav zato je bil še zanimivejši in značilnejši nagovor, ki ga je imel letos rektor, znani kemik Marchlewski, na akademsko mladino ob priliki inauguracije šolskega leta. Izrekel je med drugim te besede: »... na pragu univerze moram klicati ne-gostoljubno: veliko preveč vas je, veliko preveč vas išče stopa v našo šolo. Povod za ta v primeru z drugimi kraji nenormalni pojav je predvsem pomanjkljiva orientacija starejšega pokolenja o potrebah družbe, nezadostna sposobnost v začetovanju razvojne linije našega delovanja, ki je potrebno, da se utrdi država v najbližji bodočnosti... Odgovor mora biti samo eden: prekiniti tradicijo napačnih ambicij, nehati verjeti, da je absolut univerze v družabnem ali narodnem oziru več vredna oseba kakor trgovec, kodelec ali poklicni delavec, — prevzeti se skoz in skoz z idejo najbolj demokratične ustave, — izobraževati kar najštevilnejše vrste naše mladine v strokovnih šolah, — presejati z vso brezobzirnostjo dijaški material v gimnazijah in dajati pristop do univerze samo tistim, ki so vsled svojih duševnih kvalifikacij v resnici za to sposobni.«

Rektor, ki bi bil pripadal »starejšemu pokolenju«, še pred petdesetletji v Krakovu pač ne bi bil povedal tako demokratičnih besed. Nova Poljska je kljub vsem težkostem storila na vseh poljih ogromen korak naprej.

Mesečnica.

Imenovala se je Mira. Bilo ji je 16 let, ko sem jo spoznal pri neki zabavi v našem domu. Ob sviranju gosti in ob blagodušnih vonjavah sem ogledoval divno Miro. Lasje so ji valovili nalik zlatemu plašču na prelestni vrat, bel ko labod, a črne oči, svetle liki smaragd, so vzbujale v meni nekaj česar dotlej še nisem poznal. Dekleta, ki so me prej na naših veselicah zanimala, so mi postala tuja, pred očmi pa sem imel edino Miro, ta dražestni popek. Takoj sem opazil, čeprav mi ni bilo nad 19 let, da mi je Mira bolj naklonjena nego kateremu koli prisotnih mladeničev. Po dolgem rajanju sva odšla na vrt kraj dvorane, kjer se je plesalo. Mesec je s svojim blestečim obročem osvetljeval čarobno Miro v beli tanki halji, jaz pa

sem jo videl prosojno z divnimi oblimi prsmi in z alabastrnimi rameni. Medtem ko so se gosti zabavali, mi je Mira pripovedovala o svojem stricu, ki je silno bogat in ki jo je vzel k sebi po smrti njenih roditeljev. Ob spominu na starše sta ji dve sijajni solzi nalik biseru kanili na mojo roko, ki sem jo držal na vrtni ograji, in kradoma sem poljubil ti solzi čiste deviške nedolžnosti. V tem udari polnoč in gosti so se jeli razhajati, jaz pa sem se z Miro vrnil v sobano. Po odhodu gostov sem šel počivati. Moja izba je bila v prizemlju. Ta večer nisem mogel spati. Misel na Miro mi ni dala miru. Nepokojen stopim k oknu, ki gleda na vrt, da bi videl mesto, kjer sva ned nekaj urami stala z Miro. Mahoma se mi zazdi, da

v domišljiji vidim senco, ki se približuje ograji vrta. Bila je ženska, v kateri sem s strahom spoznal Miro. Svileni plašč je nadomeščala navadna strajca, meni se je celo dozdevalo, da je prikazen gola. Skoraj so sinili prvi prameni svetlobe, a bela pojava je izginila. Pomislil sem, da se mi blede, ker sem Miro mogel videti tudi v svoji domišljiji. To me je še bolj prepričalo, da jo jako ljubim. Drugi dan sva se slučajno srečala v gozdiču. Mira je prišla cvetja nabirat, jaz pa knjige brat. Onega dne se še sedaj spominjam. Držé Miro za roko, za divno ročico, sva skupaj tekal po logu, veseléča se bujne prirode, a ko sva trudna sela v travo, sem ji drhté priznal, da jo ljubim. Topel objem in nem poljub je bil njen odgovor, a zadnji žarki škrlatnega solnca so bili priče najine čiste ljubavi. Na razstanku me je Mira zaprosila, naj jih obiščem po večerji, ali to vabilo sem moral odbiti, ker sem bil že povabljen k enemu svojih najboljših prijateljev. Ah! da sem tokrat poslušal glas srca ter odšel k Miri...

Ker je bilo že kasno, sem se napotil k prijatelju, kjer sem našel zbrane vse tovariše. Medtem ko se je moj prijatelj med večerjo šatil z ostalimi drugovi in so šle šale od ust do ust, sem tiho ves blažen razmišljal o svoji prvi ljubezni. V sladkem sanjarstvu mi je hitro potekal čas, a niti zavedal se nisem, da je pravkar odbila polnoč. Iznenada sem se zdrznil in se ozri po tovariših, ki so umolkneli, gledaje s strmečimi očmi podobno bele žene, ki je stala na robu okna. Luna je sijala na zlate lase bele prikazni in na nje božanski obraz. Čigar oči so bile zaprte z dolgimi trepalnicami, in na divne prsi... Med tem časom je vladala zamolkla tišina, jaz pa sem jo prerušil z glasnim krikom «Mira!» in se približal oknu. Bela prikazen se je stresla, otvorila zadnjič svoje čarobne oči, razširila proti meni svoje roke in se strmoglavila v globino. Bila je snohodka... Odtlej pa vedno posečam mali grob med cipresami, kjer počiva moja mala mesečnica. (M)

W. Bölsche:

Svitanje človeštva.

»Klub moških« pri
Inijancih. Prvi začetki zakona.

Človek je bil že izpočetka svoje poti »družabna zver«, t. j. bitje, ki živi socialno. Ta trditve je tako verjetna, kakor more sploh biti verjeten odgovor na katerokoli vprašanje iz prazgodovine.

Bedro nekega bitja, ki so ga našli na otoku Javi, slovitega pithecanthropa, ki stoji med opico in človekom, kaže

v edinem izvodu, ki se nam le ohranilo, nekako brazgotino. Le-ta priča, da je bila žival težko ranjena na bedru, da pa je rana počasi zacelila. Možnost, da se je mogla zaceliti nevarna rana, ki je sigurno del časa ogrožala življenje, ti vsiljuje misel: Ta napol opica napol človek je imela tovariše ki so jo ves čas njene bolezni negovali.

Ljudje ledene dobe, v kolikor jih poznamo po njih ostankih, ne stopajo pred nas kot osameljci Adami, morda sa-

'Avstralska otočanka.

mo še z Evo — temveč kot truma, kot lovska družba, kot majhna naselbina. Najpoglavitejše reči, ki dvigajo človeka nad žival, imajo vseskozi socialni značaj: govor, ki je izmed vseh iznajdb na svetu socialno najvažnejši, orodje in drugo. Tudi najbolj divji narodi imajo nekatere socialne oblike. Družabnost pronika vse višine in globine človeškega dejanja in nehanja.

Tudi prazgodovina zakona utegne imeti že v svojih prvotnih začetkih socialen značaj. Zakon se je tel oblikovati poleg bračne zveze in izven nje, v križanju, v vseh raznoterih oblikah, ki so privedle naposled k današnji legalni zakonski zvezi.

Tam, kjer se končajo meje enoženstva, se začne zakon z mnogoženstvom. Le-ta je še dandanes razširjen v Afriki in v obsežnih azijskih pokrajinah, ne najdemo pa ga pri narodih, ki stoje na vrhovih omike. Zdi se, da je mnogoženstvo nekak srednji pojav. Prav v mnogoženstvu se križa socialnost z zakonom in sicer v taki meri, da mora načelo zakonskega živ-

ljenja stopiti nekoliko v ozadje. Zbog tega je žena izgubila dokaj svoje veljave. Nemara je to bilo vzrok, da se je ljudstvo na svoji višji razvojni stopnji vrnilo k enoženstvu.

Če si zamislimo socialni red, ki vlada dandanes, opazimo na prvi pogled, da je zakon (brak) eden izmed njegovih osnovnih členov. Tudi država smatra zakon za trdno, neizogibno napravo. Ali če pogledamo, kako žive črede zverin izven zakona, kako so samci in samice — izvzemši v času, ko se pari — ločeni drug od drugega, se obrne naš pogled od ljudi k onim socialnim razmeram, ki so v nasprotju z zakonom (brakom).

Zašel sem v neko provincialno mesto, da bi obiskal znano rodbino. Njih zakon je bil dolga leta vzoren. To pot nisem našel nikogar doma. Gospa je šla na kavo k gospej sodnikovi. Gospod sedi s svojimi tovariši »Pri zlatem sodčku«. Sin študira v glavnem mestu. Hčerka je na Švicarskem v dekliškem zavodu. V tem vsakdanjem primeru imajo štiri majhne socialne pozikuse življenja izven zakona, seveda z izrecno vzdržnostjo članov istega spola. Pa boš dejal, da v pradobi mamutov ni bilo popoldanske kave, »četrtnarjev« in dekliških penzionatov. Toda preidimo lažno v neko provincialno gnezdo v srednji Braziliji, kjer bivajo ob rečnih brezovih Indijanci Bakairi. Le-ti so na isti stopnji kot so bili ljudje ledene dobe; hodijo popolnoma nagi, z najneznatnejšim znakom spolne pozornosti.

Pri teh Indijancih najdeš dve zakonski napravi, ki obstojita druga poleg druge.

Na eni strani zakon, rodbina, dom, kjer bivajo mož, žena in nedorasli otroci. Na drugi strani nekaka izvenzakonska, dejal bi klubska zveza moških. Ta klub ima svojo posebno hišo, ki se imenuje »Hiša moških«. Ženam je vstop zabranjen. Možje žive v tej hiši prosto po svoji volji, kakor da od trenutka ko so prestopili njen prag, ne bi bilo zanje drugega spola. Tu se pleše in poje tu svira godba, tu divja karneval s svojimi bestrimi maskami. V tej hiši se vrše posvetovanja in hrusi orožje; tu se pripoveduje o prednikih, da se ohranijo izročila. Mladi, od-

rasli, a neoženjeni moški žive izključno v tej hiši. Kdor ima doma ženo in de-
co, prihaja zgolj na obiske, vendar pa
tudi zakonec smatra »Hišo moških« za
svoj drugi dom.

Lahko bomo razumeli, kako se je
prav pri tem plemenu tolikani razvila
moška tovarišija. V prvi vrsti nado-
mešča tak klub onim mladeničem, ki
še iščejo žene, zakonski dom. Toda to
je zgolj ena korenina. Druga je v delitvi
dela. Žena sedi doma, skrbi za deco,
obdeluje polje, izdeluje posodo in ku-
ha. Možje pa gredo skupaj na lov. Dol-
go se potepajo po gozdovih, vedno

Polinezijski črnc.

sami, brez žena. Tako se je razvila po-
sebna, čisto moška družnost. Prirejajo
se lovske slavnosti. Le-te se počasi iz-
prensene v stalno napravo: »Hiša moš-
kih« je do neke mere trajna improvizi-
rana hiša lovske družbe.

Žena ni spadala v to hišo. Zakon je
moral ostati čist; v hiši pa je bilo mno-
go mladeničev, ki so hlepeli po žen-
skah. Zakonski mož je spoznal, da ne
bi bilo prav, če bi vzel v »klub« svojo
ženo, zakaj na sestankih se zmerom
pijančuje in raja. V moški hiši ostane-
jo čez noč tudi gostje iz drugih plemen,
s katerimi so se domačini seznanili na
lovu; tu prenoče tuji potniki, skrat-
ka: »Hiša moških« je velik hotel, ki mu

ne moreš zaupati ženinega dobrega
imena.

Nekoliko svobodnejši je odnos med
moško hišo in neomoženimi dekleti te-
ga rodu. Tu so dovoljene izjeme, da
ima izbira prosto pot. »Hiša moških«
ne sme ovirati novih rodbinskih zvez,
ne sme preveč ločiti moškega spola od
ženskega v času, ko se morajo take
zveze navezavati. V onih moških hi-
šah, kamor smejo dekleta traino zaha-
jati k fantom, se razvije iz proste izbi-
re v zakonsko svrhu nekaka začetna
stopnja prostitucije. Taka dekleta se
navadno ne poroče, marveč ostanejo
klubske priležnice. Za njih otroke skr-
bi pleme samo, če jih kateri moški pro-
stovoljno ne prizna.

Ne glede na te zapletljive pa ostane
pribito, da obstoji trdna zveza moških,
ki sicer ni naperjena zoper zakon, ki
pa živi poleg njega, zveza moških, ki
vsaj teoretično ne vzamejo v svoj krog
žensk.

Taki klubi ne obstoje samo med Ba-
karijci. Senon je odkril podobne obi-
čaje tudi na Novi Guineji.

Teže pa se dožene obstoi posebne
ženske hiše ali ženskega kluba med
prirodnimi narodi, ker je tu žena pre-
več navezana na dom in rodbino. Sle-
dove take naprave najdemo ondi, kjer
se še drži mnogoženstvo: haremi so
bili neka vrsta ženskih hiš. Tu se je
zgodilo to, kar vidimo pri lamah in
drugih prežvekovalcih: ženski klub je
vzel pod streho moškega, ki je postal
počasi pravi pravcati zakonski paša in
je slednjič ves ženski dom prevzel v
svojo last. Pri nekaterih divjih plemen-
ih se da dokazati obstoi dekliških
klubov.

Obstoj takih izvenzakonskih social-
nih združb pa je rodil tudi pri človeku
enake posledice kakor pri živalih.

V prvi vrsti nevarnost krvoskrun-
stva.

Poglejmo v pračlovekovo špiljo. Ta-
ko široka je, da lahko biva v nji več
ljudi. Daleč, daleč smo še od ljubezni
do bližnjega. V špilji so odločevali
zgolj praktični oziri, ki so bili hkrati
tudi socialni. V sleherni špilji se je
zbirala skupina ljudi in vsaka špilja je
dala en rod.

Tu se pa že oglašata starejša načelo:
načelo odpora, sovraštva. Rod le na-

sproti rodu kakor pajek napram pajku, krt nasproti krtu. S to razliko, da odločuje višje stališče. Rodovi so postali v višjem smislu posamezniki (individualji) in očitujejo vso trmo posameznika: jaz sem jaz, če pa hočeš ti biti jaz, te požrem. To opažamo na vseh nižjih razvojnih stopnjah. Stara igračka prirode: pribojnost in odbojnost. Člani rodu drže skupaj kakor celice v posameznem bitju — toda rod kaže rodu vso ost sovraštva.

Če bi se rod sam oploteval, bi moral izginiti. Izrodil bi se. Zato je moral rod popustiti v svoji trmi na korist ljubezni.

Pojdimo od privida špilje na zelene prerije severne Amerike, k Irokezom.

Pri teh Indijancih imaš, ali bolje: si imel krasno ohranjen primer naroda, ki je razcepljen v množico posameznih rodov.

Ti rodovi so narodi v narodu. Vsak narod si voli lastnega poglavarja, pokoplje na lastni zemlji svoje mrtve, podeduje po njih in je vezan s krvnim maščevanjem. Vsak ima svoj grb, imenovan »totem«. Za grb je vedno kaka žver. Slika te zverine je obešena vsepovsod: po nji se pripadniki rodu spoznavajo med sabo in z drugimi rodovi.

Ali v zakonskih odnosih vlada stroga postava. Vsak rod se deli po zakonskih parih. Nikdar se fant ali dekle ne priženita v lastni rod. Nikdar ne gre fant iz rodu »bivolov« po nevesto k rodu »bivolov«. Taka je njih pradedna »moralka«. Zakoni se lahko sklenejo samo med pripadniki različnih rodov.

Na prvi pogled vidiš, da je naperjena ta sveta moralka zoper krvoskrupstvo, ki ugonablja rodove in plemena.

Toda v tem indijanskem zakonu so stvari nekoliko bolj zapredene.

Zakaj, ostane nam vprašanje: kam, pod kateri »totem«, bo spadala nova zakonska dvojica s svojimi otroci.

Mož Medved se oženi z dekletom iz »totema« Bivola. Ali pripada sedaj z otroci »totemu« Bivola, torej rodu svoje žene — ali pa vstopi dekle z možitvijo v krog »totema« Medveda? »Totemi« morajo ostati taki, kakršni so: ne smejo se spoiliti.

Našemu naravnemu čutu bi se zdelo, da bi mlada žena postala s potomstvom vred član »totema« Medveda. Gospodična Piskernikova se imenuje pri nas

Zalaznik, ko se poroči z Zalaznikom, in vsak otrok bo nosil očetovo ime. Irokezu pa se zdi ta odnos nekoliko drugačen. Medved se oženi s pripadnico Bivola. Medved ostane slekoprej Medved, a tudi žena ostane še naprej Bivol. Otroci linije Medved-Bivol ne postanejo Medved kakor je oče, temveč Bivol, kakor je mati.

To priča, da pripadajo materinemu »totemu« in uživajo njegove pravice. V rodu imajo mimo očeta še nekakega skrbnika, navadno materinega brata.

★

Rod Irokezov se ponavlja v evropski zgodovini pod gens Rimljanov tako dosledno, da je moderen zgodovinar indijanskih нравov mirno uporabil latinsko besedo gens. Vzporedne stopnje se nahajajo tudi v stari Grčiji in Germaniji.

Na afriškem Zlatem obrežju pripada otrok že od rojstva onemu stanu, ki spada vanj mati: če je mati prosta, je prost — če je sužnja, je po rojstvu suženj. Razred in imena se dele pri avstralskih zamorcih, pri prebivalcih otokov Fidži, v Maori v Novi Zelandiji po materi, ne po očetu. Pri Dajakih na Borneju, kakor tudi pri Indijancih Bororo v srednji Braziliji vstopi mladi soproj naravnost v družino svoje žene. Visoko na severu vidimo isti pojav kakor na ekvatorju: tudi pri Itelmenih na Kamčatki pripada mož z otroci vred ženinemu rodu.

Tudi grški Herodot ve povedati o starih narodih, ki so imenovali otroke vedno samo po materi in jih cenili po njenem družabnem položaju — meni pa, da je to že premagana barbarska oblika. Ali ta oblika se je držala še dolgo časa na Češkem in se je stoprav v poznejši dobi izdremnila v očetovo korist.

Zrno kali . . .

Polje.

V jeseni je bilo posejano seme v rodovitno prst. Bila je skrbno izorana in zrahljana, da je lahko sprejela zrna vase in jim dala vzkliti. Ko bo gorkota premagala mraz in bodo po vsej prirodi zaplali oživljajoči sokovi, bodo smela pognati kvišku, da vrnejo poljedelcu njegov trud in nasitijo hvaležne in nehvaležne ljudi.

Zanimivo je delo prirode. V velikem in v malem Njene čudežne sile delujejo prav tako v drobnem pšeničnem zrnu kakor v ogromnih vseмирskih svetovih. Sigurno je kaleče zrno še zanimivejši prirodni izdelek, nego masa razžarjene materije, ki se imenuje solnce. Zakaj v zrnu je življenska sila, ki sama iz sebe razvije kal, požene bilko in ustvari klas s številnimi novimi zrni. V zrnu je tisti življenski čudež, ki polje v nas vseh . . .

Sedaj, ko zimske setve čakajo na naših poljih pomladi in nie gorkote, pogledjmo nekoliko v delavnico prirode. Ustavimo se pri zrnu.

Kakšno je zrno na znotraj?

Na sliki vidimo šematično narisano in povečano zrno v prerezu.

Zrno, ki je čvrsto zraslo s kožico, obstoji v glavnem iz treh delov:

Prvi je kožica ali luskina, drugi je močnato telo, in tretjega imenujemo kalček ali klica.

Predstavimo si vse to v velikem obsegu. Luskina je nekak oklop, topla obleka, ki varuje zrno pred poškodbami. Močnati del zrna je to, kar je v jajcu beljak; zaloga hrane, ki je pripravljena mladi rastlinici za dobo ka-

ljenja. Hrane mora biti dobršna zaloga, da se rastlinici zasigura življenje, radi tega je ta del zrna najbolj zajeten.

Kje je prav za prav bitje, ki mu služita oklop in skladišče hrane?

To je kalček, mlada rastlinica, otrok, ki spi v materinem telesu.

Kalček je kaj preprosto bitje. Ima pa življenje v sebi, kakor ga imajo vsa bitja od majčkene, le pod velikim povečalom vidne amebe, ki živi v vodi, pa tja do človeka, kralja vsega zemeljskega stvarstva. In še več: kalček ima tudi organ, takozvani ščitek, čigar sesalne celice dovajajo kalčku med kaljenjem hranō. V malem zrnu se tedaj odigrava enak življenski proces kot v živalskem telesu. Hranō črpa ščitek iz »domačega skladišča«, t. j. iz močnatega zrnovega dela.

Na nasprotni strani zrna vidimo »bradico«, t. j. večje število skozi lusko rastočih cevč, ki močnati del zrna vežejo z zunanjo okolico. Ta bradavica je značilen znak pšeničnega zrna.

Kalček vsebuje veliko dušičnih in toščobnih snovi, v močnatem delu zrna pa vidimo celico s škrobom: povrh tega so tu fosforne, kalijeve in magnezijeve kemične spojine. Če bi hoteli kemijo, znanost, ki je vse to dognala in proučila, ki pretehta in iztakne najtanjši drobec in ga razčleni v njegove prvinske sestavine — če bi torej hoteli kemijo še kaj vprašati, bi izvedeli, da sta dušičnati snovi rastlinski albumin in lepjljivi protein. To pa so elementi rastlinskega življenja.

Zdravo zrno začne kaliti takoj, ko ima potrebno vlago, gorkoto in zrak.

Kako kali.

Površina zrna ima to lastnost, da počasj pa krepko upija vlago, kakor hitro pride ž njo v dotiko. Pri namakanju, ki ga pozna sleherni poljedelec, lahko upije do 80% lastne teže; navadno se nasreblja toliko vlage, kolikor je je moralo oddati pri zorenju. Čim manjše je zrno in čim večja je toplota, tem hitreje poteka upijanje.

Za kaljenje je potrebna pri raznih žitih razna toplota. Tako kali pšenica že pri 2—4° C, pa tudi še pri 30—32° C, vendar pa ji najbolj ugaja toplota 25° C. Ta toplota je najprimernejša tudi pri

ostalih vrstah žita, le ječmen se najbolj zadovolji z 20°C.

Bolj ko se temperatura oddaljuje od najnižjih ali najvišjih meja, bolj počasno je kaljenje, zato sta za žito pač najugodnejši jesen in spomlad. V poletju se ogrejejo tla celo do 60°C in več. Žitno zrno je k sreči dokaj utrjeno: prenese zelo velike toplotne razlike (od -24 do +70°C), medtem ko mu je v vroči vodi že čez 55° preveč.

Tretji činitelj pri kaljenju je zrak. V zvezi s tem je pri raznem semenju tudi različna globina, do katere sme posejano zrno priti v zemljo. V peščenih tleh iznaša globina 8—10 cm, v humoznih 7—8 cm, v apnenoilovnatih do 5 cm, v težki ilovici pa le 2 cm.

Zrno diha.

Ko so dani vsi trije pogoji, vzame dihajoče zrno zrak vase, pri čemer takozvani ogljikovi vodani (škrob) izgoravajo. Tako nastaja toplota in ogljikov dioksid, ki odhaja z vodo vred iz zrna.

Spomnimo se, da je to v bistvu oni isti proces, ki se vrši v nas, ki mu moramo mi zahvaliti, da gledamo solnce in lepi božji svet. Nehote nam stopi v spomin globoka Gregorčičeva pesem »Človeka nikar«, ki se začenja: »V delavnico sem Tvojo zrl...« V tej delavnici nastopajo po istih zakonih ljubezni in hranljivosti, po kemičnih, po bioloških in fizioloških procesih rastlina, žival, človek. Dobro je dejal sv. Frančišek Asiški, ko je imenoval tudi rastlino našo sestro. Vsa priroda je odraz ogromnega hotenja: živeti, razvijati se, množiti se...

Toda spremljajmo kaljenje še naprej: Del rezervnih snovi močnate zaloge prehaja radi procesa dihanja (izgorevanja) v topljive sladkornate spojine in nudi razvijajočemu se kalčku snov za rast, t. j. hrano. V kolikor se izrablja pri dihanju tolišča, se izpremeni najprej v škrob. Beljakovine se pretvorijo deloma v topljive, deloma pa rabijo kot ferment (kvas) pri prevajanju škroba v sladkor.

Življenje zmaguje.

Kalček naposled predre luskino. To je v malem tisto, kar je v večjem stopnja, ko predre ptič jajčno lupino ali v velikem: ko ugleda drobno človeško bitje luč sveta. Začne se razvijati nova rastlina. Koreninica gre nadalje in se razrašča v zemljo, stebelce pa hiti k zemeljskemu površju, kjer kmalu razvije liste in drugo.

Iz zrna je postala bilka, ki bo pogнала cvet in rodila sad.

Skozi vso prirodu gre neprestano krogotok življenja: vse stremlji iz semenā k semenu. V tej luči sploh ni smrti, zakaj odpadla je samo minljiva oblika, življenska sila pa je šla v nova bitja. Dozorelo zrno kalj in daje nova zrna. Človek se z vsem ostalim živim stvarstvom neprestano ponavlja v potomcih...

Žitna njiva, kjer kale zrna in človeška notranjost, kjer silijo k luči in življenju zarodki novih bitij — sta le dva različna izraza enega samega neskončnega življenja.

Če te zanima vreme

Zelo preprost in cenen vremenski prerok, ki kaže boljše od tlakomera, je priprava, ki si jo lahko narediš sam na sledeči način:

Na majhno desko, ki boji približno 20 cm dolga, 5 cm široka in 1 cm debela, pričvrsti zgoraj močno medeno, 15 cm dolgo žico. Pri deski jo zavij in v tem ogibu obesi drugo tanjšo medeno žico. Na konec močnejše žice se priveže dolga ženska las (na deželi ga ne bo težko dobiti, v mestu je že bolj redkost), ki je z drugim koncem pričvrščen v ošesce tanjšo žice. Las pa moraš prej dobro skuhati, da se ga ne bo več držala maščoba, pot in nesnaga. Nato ga namočiš za dva dni v žvepleni eter, da izgubi vlažnost. S pomočjo žice, ki naj jo spodaj obtežuje maj-

hen zamašek, ostane las zmerom napet. Če je zrak suh, se las skrči in se bingelj pomakne na levo; če pa je vlažen, se las nategne in bingelj gre na desno. Da pa se ta razlika v legi težila bolj opazi, naj se deska prevleče s trakom iz medene pločevine, ki se na nji označijo vremenske stopnje, morda saruo z znamenji: lepo, zelo lepo, deževno, vetrovno, nevihte itd. Z dvema žebljema (zgoraj in spodaj) se pritrdi priprava vodoravno na steno ali na zid. Ta priprava ti bo kazala vremenske izpremembe natančneje kakor katerikoli drug aparat (izvemši, seveda, znaustvene).

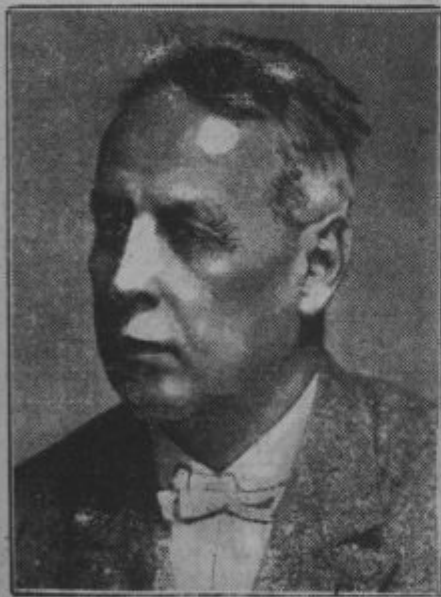
Ker ne zahteva ne posebne učenosti in ne posebne »umetnosti«, si jo lahko naredi vsak človek.

Oni, ki jih ne pozabimo.

Operni tenor Franjo Bučar.

Morda kdo napiše zgodovino slovenske opere. Med zelo redkimi slovenskimi opernimi pevci umetniki bo moral opisati tudi sposobnosti nedavno umrlega Fr. Bučarja. Vsi smo moža poznali, a menda nihče ne ve ničesar povedati o Bučarjevem umetniškem delovanju. Nekrolog v »Jutru« š. ev 273 z dne 26. novembra m. l. sem napisal v hltirici po podatkih pokojnikove ge. vdove, ki pa slučajno ni imela doma kritik o soprogovih nastopih na čeških in nemških opernih odrih.

Zato naj zdaj svoj nekrolog popolnim! Zaradi bodočega zgodovinarja in pa da povem sodobnikom, da je bil rajni Bučar nekdanj umetnik največjega ugleda, tenorist najboljše vrste in hkratu izvrsten igralec.

Po absolviranju dunajskega konservatorija se je Bučar učil petja še v Pragi pri mojstru Levu. Nato je gostoval na odru Narodnega divadla kot Tamino v Mozartovi »Čarobni piščalki«. »Česka Talie« je pisala: »Zmagal je na celi štiti. Njegov glas ni velik, a dobro izvežban in ima primeren obseg, čisto intonacijo, lep izgovor. Prednašanje mu je jako preduševljeno in vroče. Tudi igra nadebudnega debitanta je delala lep dojem, ker je vzvišena nad tremi polnimi poizkusi prvih nastopov...« »Zlata Praha«: »Popoln novinec je g. Bučar, učenc mojstra Leva. Ta dijak se mu je

povsem obnesel. Bučar poje okusno, glas mu ni velik, a zveni mehko. Jako prijetno. Prav ugodna je pevcu očitvena glasbena izobraženost, čistota intonacije in fini čut za pravilni ritem in v igralskem oziru prirojena eleganca vseh kretenj.« Istotako so pisali »Narodni Listy« in drugi praški dnevnik, naglašajoč »vznešeno igro, krasni, zvonki glas in inteligentno prednašanje.«

To je bil prvi Bučarjev nastop v tujini.

V Požunu je pisal nemški dnevnik o Bučarjevem »Manriku« (Trovator): »Ima blagozvočen, močan tenor, njegov glas je moški, v srednji legi ima nekoliko baritonalen timber. Ne bo presenečal z visokim C, a obradoval bo duše in srca z lepim petjem.«

V Leipzigu je pel vse leto 1895. Nastopal je v »Jolanti« (Čajkovskij), »Mignoni«, »Carmeni«, »Trovatorju«, »Fidellu«, »Glumacih«, »Cavalleriji«, »Plesu v maskah«, »Lohengrinu« in »Večnemu mornarju«. Vedno s sijajnimi uspehi! »Leipziger Tageblatt«, »Neueste Nachrichten«, »Leipziger Zeitung«, »General Anzeiger« i. dr. iz leta 1895. so prinašali brez izjeme silno laskave kritike o petju in igri našega rojaka. Vsi podpisani ali škrirani stalni kritiki naglašajo »zvonkost, presenetljivo lepoto in polnost« Bučarjevega glasu, muzikalno noblesnost, veleokusno igro, velik temperament in tople čustvo... V lirskih partijah naravnost očarja; primerjajo ga Schröderju ter povdarjajo, da ustreza tudi našim partijam izvrstno.

Leta 1896. je postal dvorni tenorist gledališča v Darmstadtu, kjer je žele nove velike triumfe. Kritike »Hess. Volksblätter«, »Tägl. Anzeiger«, »Darm. Zeitung«, »Darm. Tageblatt« so prinašale vedno enaka topila priznanja. Bučar je naglo napredoval in se v počitnicah popolnjeval v Milanu. Pel je razen že navedenih partij še prve tenorske vloge v operah »Romeo in Julija«, »Židovka«, »Aida«, »Cvrček za pečjo«, »Faust«, »Lakme«, »Zidar in klepar« (Auber), Puščavnikov zvonček, »Postillon iz Lonjumeau«, »Marta«, »Favoritka« itd. Z velikim, popolnim uspehom je gostoval v Frankfurtu in Kölnu. V Darmstadtu je ostal velepriljubljen pevec celih pet let. Ob slovesni predstavi je pel Rikarda v »Plesu v maskah«. Darmst. dnevnik je pisal izredno pohvalno, češ da je Bučar tenor »stolike

sile, obsega in zlasti v višinah tolkega sijaja, da je naravnost redek pojav.»

Nato je bil pozvan Bučar na dunajsko dvorno opero. Bilo je to junlja 1900. Pel je Radamesa. »Publizist. Blätter« so pisale, da ima »prijeten lirski tenor, ki ga izrablja inteligentno in okusno, da spominja na italijanske pevce in da je zadovoljeval do cela. »Ostdeutsche Rundschau« je pisala: »Njegov tenor je svež, prijeten in zelo izrazit; igra prav dobro, tako, da je bogato priznanje — celo na odprti sceni — popolnoma zaslužil. Njegov angažman je torej zelo priporočljiv.« Ker pa Bučar ni dobil dovolj partij, je Dunaj po preteku leta ostavil in pel v Weimarju, Leipzigu, Ber-

linu in zopet v Darmstadtu do leta 1910. — vedno z velikimi umetniškimi uspehi.

Nato je bil odličen režiser v Essenu, Kolmaru in končno v Gdanskem. Vse kritike so mu priznavale okus in spretnost...

Po odhodu višjega režiserja Vladimirja Mareka iz Ljubljane je Gledališki konsorcij angažiral Bučarja za opernega režiserja leta 1919

V spomin pokojnika, ki smo ga premalo poznali in premalo spoštovali, naj bo napisano to popolnito površnih nekrologov! Zgodovinarjem pa so obširne originalne kritike na razpolago pri pokojnikovi vdovi na Rimski cesti št. 20/L.

Fr. G.

Branislav Gj. Nušić:

Prizren.

Neka se Stambul ponosi svojim veličastnim zagrljajem sa Bosforom; neka se Jedrene ponosi mnogobrojnošću minareta, Solun živnošću svoje obale i susjedstvom sa Olimpom. Skoplje svojom junačkom prošlošću. Ohrid svojim lepim i prostраним ribњаком, a Скадар шаренилом svoга pazara и чаршије. — Призрену ће ипак остати чиза, ће се изнад свих понети и изнети.

Ако признате, да Турчин зна уживати, онда га бар питајте шта једно место или град чини лепим. Он ће вам одговорити: «Леп теферич, и добра вода. И ако је тако, онда је Призрен град мед градовима и варош мед варошима, јер управо та два услова и чине Призрен: леп теферич и добра вода.

Са свога прозора, са свакога чардака у Призрену, окрени се лево или десно, гледај пред собом или за собом, па ћеш уздахнути, и задивити се лепоти што ти је око догле-

да, лепоти какву ћеш ретко где наћи. Ретко, заиста, јер ту лепоту не чине само високе планине, плодна поља, питоме долине окићени лугови, бистре реке и веселе речнице, већ је чине оне разноликости и противности природе, које се тако близу једна крај друге редјају, те и чине, да једна слика другу све више истиче.

Призрен се прислонно уза сам Шар. На левој обали Дрима издиже

се Коритник, а тамо далеко на северу и северозаходу узносе се де-чанскз планине, из којих извира Вистрица. Између тих планина пружи-ла се пространа, питома, плодна и дивна подримска жу-па, наквашена рекама и речицама, а избраздана радом вреднога Подрим-ца.

У ту се долину слива Бели Дрим. Дрим збира у себе беаброј река и речица, од којих призренска Ви-

стрица слази са Шара, те се проби-ја кроз кланал више Призрена, да опере подножје оне купе, на којој леже развалине Душановог града, да подрије темеље остатцима цркве Светога Архангела, под којима мож-да почива и тело највећег владоаца, те да с хуком удје у Призрен, и по-дели га на двоје, а затим да се слег-не у равнину, те са Дримовом во-дом подје Сињем Мору.

Но, поред ових река, хиљаду још извора, под сваком стеном, крај сваког камена, извири око Призре-на и над Призреном, и слива се да кваси подримску равницу. Само под градом више Мароша извира око четрдесет извора. А и у самом Призрену теку многобројне и бујне чесме, те се разливају кроз призрен-ске улице и придружују овим во-дама.

Али и ако ове бистре и хладне воде чине један део лепоте царскога града, оне су и његова зла страна. Над Призреном, због њих, лежи од октобра па до марта, све док сунце добро не гране, силна магла и вла-га. Та магла и влага с њом долазе отуда што је Вистрица на четврт сата изнад Призрена подељена, па њен други део, осим главнога тока, и улазећи у Призрен, дели се још на беаброј ситних поточића који пролазе кроз турске куће, а те по-токе увећавају још многобројне чесме призренске.

Branislav G. Nušić je eden najznamenitijih živećih srbskih pisateljev. Rodil se je l. 1864. v Beogradu in je sedaj upravnik Narodnega gledališča v Sarajevu. Nušić je jako plodovit pisatelj, znan komediograf (njegove komedije se igrajo tudi na slovenskih odrih) in duhovit humorist.

Slovarček: zagrljaj — objem; minareti — zvoniki mohamedanskih cerkva; šarenilo — pisanost, pestrost; pazar — sejmišče; čaršija — trg ulica s trgovinami; terasfič — prilika za izlete; čardak — nadstropna hiša; pitom — krotek; huk — bučanjet; česma — vrelec.

Valentin Katajev:

Srečni obročki.

Mesečnik »Krasnaja Novj«. Moskva, decembra 1926.

Način nedeljskega izprehoda je krasen pripomoček, ki se z njim popolnoma dožene človekovo bistvo.

Paška Kokuškin je pričel svoj nedeljski izprehod ob čistih ribnikih okrog 6. ure zvečer. Najprej je krenil v prodajalno Mosljudtrga (drž. trust za ljudsko trgovino v Moskvi) in popil stekle-

nico piva. To je takoj ugotovilo njegovo pravilno življensko modrost in zmernost.

Potem si je kupil pri branjevki dve merici pečenih solnčnic in je šel počasi po glavnem drevoredu. Spotoma se mu je obesila ciganka,

— Fantič lepi, mladi, daj ti bom po

roki brala usodo; vso resnico ti bom povedala; po kom hrepeniš, ti bom rekla, in kaj imaš na srečo, ti bom rekla, vse ti bom rekla, nič ne bom skrila in za celo zabavo boš podaril stari ciganki samo 10 kopejk. Če pustiš brati usodo — bo dobro zate, če ne boš pustil — žal ti bo.

Paška je premislil in rekel:

— Prorokovanje usode, teta, je bedarija in vraža; sicer pa le vzemi desetico pa prorokuj — saj bo itak vse zlagano.

Ciganka je skrila desetico v pestro krilo in pokazala črne zobe:

— Boš srečal, mladenič, prijetno osebo; zbog tega srečanja ti bo srce otožno. Tebi je na poti priletel možki. Nič se ne boj; boj se, mladenič, edino noža, imel boš z nožem veliko nepriliko, ne boj se prijatelja — boj se sovražnika, zelena papiga pa ti bo prinesla srečo za vse življenje. Dobro zabavo!

Ciganka je napihnila votel trebuh in veličastno odkorakala naprej, praskaje po zemlji z rjavimi golimi petami.

— Glej jo, coprnico, kako laže, — je rekel Paška, pomežiknil, se nasmejal in in šel naprej.

Ostalo mu je zgolj eno; poišče si pripravnih deklet in se z njimi vozari v čolnu, potem pa bodo izčrpane vse nedeljske zabave. Slučajno pa se je zgodilo, da je korakal naprej, dokler ni prišel k neznanemu šotoru. Ob široko odprtem vhodu se je gnetla množica; čulo se je kovinsko rožljanje in smeh.

— Kaj pa imajo? — je vprašal Paška pritlikovega rdečega vojaka, ki je tudi cepetal pred vratmi.

— Obročke mečejo. To ti je čudna igra. Če boš zadel, dobodeš samovar!

Paška je radoveden pogledal povrh glav v žarčo razsvetljen šotor. Zadnja stena je bila pregrnjena z rdečim blagom. Na tri vrste polic so bili nasajeni štrleči noži. Med njimi so ležali vabljivi dobitki. Na spodnji polici so se videle škatlje s sladkorčki in pecivom. Na srednji so stale budilke in lonci, na zgornji tik pod stropom pa so se videle v poltemi kaj zapeljive reči: dve balalajki, tuljski samovari, lakasti škornji, flanelasta srajca, ura s kukavico in gramofon. Če zadene obroček nože, dobi dobitek, ki leži zraven. Zadeti pa skoraj ni mogoče: noži se zibljejo, obročki odskakujejo. Zanimivo.

Paška je pričel suvati s komolci in je prodril v šotor. Za mizo je stal starček s srebrnimi očali in prodajal obročke — po 40 kosov za 25 kopejk.

Rdečeličen fant, upehan in z vlažnim čopom, se je divje muzal; pravkar je imel vreči zadnjih pet obročkov. Suknja mu je kar vihrala. Železni obročki so mu zleteli iz nerodnih prstov, udarili ob nože in zažvenketali, valeč se v spodaj obešeno vrečo. Gledalci so se smejali. Fant je bil ves rdeč. Po obročkih zadeti noži so prožno peli, se tresli in širili v meglene lijake.

— Tjfu, trikrat prokleti ti noži z obročki vred! — je zavpil razočarani fant. — Rubelj in pol sem zaigral. Ko bi bil vsaj pečivo dobil! — In se je poparjen prenil skozi gnečo.

— Zadnjo nedeljo je zadel nekdo škornje, — je rekel deček v zakrpanih hlačah, — za deset rubljev je vrgel.

— A! No, pa prosim — je rekel Paška in stopil tesno pred mizo, — zanima me, kaj bo.

Stari mu je dal obročke.

— Tedaj, — je vprašal Paška natančno, — če zadenem spodnji nož, mi daš škatljo sladkarij.

— Tako je, — je odvrnil starec ravnodušno.

— Če pa bom zadel višje, dobim kar budilko?

Stari je prikimal.

— Zanimivo. Ho-ho! Za samovar pa bo treba meriti kar pod strop?

— No, le pazi, da zadeneš vsaj pečivo; klepetal boš lahko pozneje, — je zarohnel nekdo med množico. — Pričnil!

Paška je položil na mizo svojo sliko, ki mu jo je naredil pred pol ure potujoči fotograf, odrinil je s komolci ljudi, ki so ga tiščali, se naslonil, nameril — a nenadoma mu je zadrhtela roka, obroček je izmuznil prstom, padel na tla in se skotalil naprej. Paška je obstrel in mravljinici so mu zagomezeli po hrbtu. V kotu tik polic je sedela na stolu in skromno držala roke na kolenih čedno opravljena deklica take lepote, da je stopila Paški tema pred oči. Delile je urno vstalo, ujelo obroček in ga izročilo, ne da bi ga pogledalo; nenadoma se je lepotica nasmehnila, nalahno, v kot, s krajem ustnic — in zdaj je bil Paška izgubljen.

— No, ti! Kaj pa ti je, fant? Le začni, le priigraj samovar! Dobro meri! — so kričali zadaj radovedneži.

Paška je prišel k sebi. Začel je metati obročke, drugega za drugim, in ni videl ničesar razen povešenih trepalnic in kakor črešnja počez preklanih ustnic. Ko je razmetal vseh 40 obročkov,

jih je deklica pobrala in molče položila na mizo; to pot pa se ni več nasmejnila, temveč je samo dvignila proti Paški sive oči in si poravnala svetle lase, ki so ji štrleli pod uhljem. Paška je žrtvoval še četrt rublja. Obroči so se nerodno kotalili drug za drugim. Gledalci so se posmehovali in pritiskali k mizi. Noži so brenčali kakor čebele. Starci si je ravnodušno česal nos z zverženim prstom.

Paška je zaigral cel rubelj, a noben obroček ni padel. Osupel se je preril skozi množico v šetališče in je zavil pod lipami poleg vode, ki je bila rožnata od zarje. Komaj vidna megla je stala nad ribnikom. Čvrst mraz je ščipal roke. Kinematograf se je zrcalil z ognjenim stebrovjem v nežni vodi. Marsikateri par ostrizenih punčar z zelenimi in sinjimi glavniki v laseh je stekel mimo Paške. Držale so se za roke, se ozirale za njim in ga nalašč suvale — glej ga, kakšen zal fant je to! A Paška je šel naprej in se ni zmenil zanje. Zamišljen je pel:

— Ciganka, ciganka, povej mi usodo, ciganka, ciganka, pooglej mi ro-oko.

Ponoči se je dokončno in trdno zaljubil. Ves mesec pa je zahajal vsako nedeljo v šotor in metal je obročke. Zapravil je polovico plače. Na dopust ni šel — zamudil je svoj rok. Bil je kakor uročen. Dekle mu je vedno podajalo obročke povešenih oči. Časih se je nasmejnilo, kakor da je imelo kako tiho misel. Drugekrati, ko je zagledalo Paško sredi množice, je postalo temno-rdeče v obraz. Zdelo se je, da se

svetijo skozi tenak batist dekličine pleči kakor temne nadahnjene breskve. Naj se je Paška še tako potrudil, nikdar ni mogel ujeti trenutka, da bi bil odkril dekletu srce: zdaj so nagajali ljudje, zdaj pa je gledal skozi očala neprijazni starci, si praskal nos z zverženim prstom, kakor da bi grozil Paški: Nikar ne hodi blizu, dekle ni za te, kar poberi se. Nekoč pa je Paški vendarle uspelo, da se je za silo pomenil. Ljudi je bilo malo, stari pa je pravkar stekel iz šotora, da bi z gorjačo napodil podivjano deco.*

— Dober dan, gospodična, — je rekel Paška in srce se mu je ustavilo. — Kako vam je ime?

— Ljudmila, — je urno in vroče zašepetalo dekle, — jaz vas dobro poznam, pozabili ste nekoč tukaj na mizi svojo sliko, pa sem jo spravila; takoj sem se zaljubila — tako je lepa.

Dekle si je vtaknilo prste za ovratnik in pokazalo ogel zmečkane fotografije ob ključnici. Povesilo je oči in postalo živo rdeče. — Kako pa je vam ime?

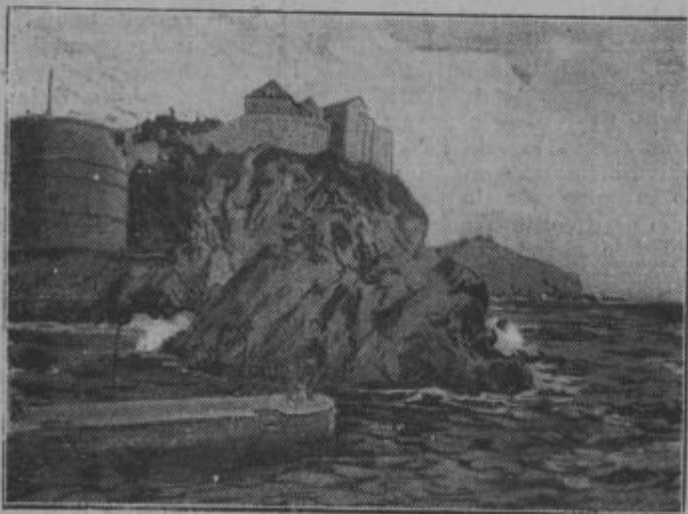
— Paška. Ali hočete v kino »Kolizej?« Demonstrira se zanimiv program: »Ženska z milijardami«, prvi del.

— Ne smem, oče ne mara.

— Pa kar brez dovoljenja!

— Bog varuj. Če odidem, — me ne

* Podivjana deca v številu več deset tisoč (do 60 tisoč v Moskvi sami) tvori pravo nadlogo večjih mest, kjer krađe in rop. Deca je izgubila starše na vojni in med revolucijo ter se zdaj nihče ne pobriga zanjo.

Rudolf Marčić: Sv. Marija v Dubrovniku

bo pustil nazaj. Mamica pa je še hujša. Ima svojo stojnico na Suharjevem trgu. Tako strogi starši so, da je groza. Stanujem na Sretenki — v Prosvimjini ulici, nedaleč od tod, hiša št. 2, na dvo-rišču, levo od vrat.

— Kaj pa bo z nama, Ljudmilčica?

— Bo pač tako. Le vrzite urno obročke, oče prihaja.

Komaj je prišel Paška metati obročke, že se je vrnil oče z gorjačo. Gledal je hčerko kakor divja zverina. Paška je moral oditi, ne da bi kaj opravil. Ko pa je prišel prihodnjo nedeljo, je videl, da je šotor zabit z deskami. Na izvesku je stalo: »Amerikansko praktično metanje obročkov 40 kosov 25 kopejk.« Zraven je bila narisana na sinjem ozadju zelena papiga z rožnatim repom, ki je držala obroček v kljunu. Veter je nosil z drevesa mimo papige rumeno lipovo listje in je pometal z njim okoli šotora; gredice so vse bile pomandrane. Okoli ni bilo nobene duše. Jesen.

Tedaj se je spomnil Paška vedeževalkinih besed: tebi je ni poti priletni moški, imel boš potem veliko neprilik . . . zelena papiga ti bo prinesla srečo za vse življenje . . . Postal je tako otožen in tako hud na bedasto ciganko, da ni moči povedati. Paška je zažugal papigi s pestjo in je šel, kamor so ga ne-le noge, skozi obledeli prazni drevo, red in mrzel veter, ki je pihal na vse strani. Prišel je na Sretenko, stopil v Prosvimjino ulico. Dan je bil mrk, jesenski, nemiren. Proti starikavi cerkvi — zeleni in beli — je res stala hiša št. 2. Paška je stopil na dvo-rišče in zavil na levo, a ni vedel, kam naj gre naprej. Zdaj je zaigrala sredi dvorišča lajna, na lajni pa je sedela zelena papiga z zelenim repom in zrla Paško z okroglim izzivajočim očesom, ki je imelo voščeno mrenico. Kmalu se je odprlo v drugem nadstropju okence. Iz okenca je pogledala nežna ročica in vrgla na dvorišče v papirček zavit novičič. Skozi dvojno okno nad vrati, posejano z zrezljano pestro prejco, sredi belih zastorov in fikusov, je ugledal Ljudmilo. Veselo ga je gledala, se stiskala s cvetočim licem ob steklo, delala znake s prsti, mahala z roko, majala z glavo, vabila — ni bilo mogoče razumeti, kaj hoče. Paška je tudi pričel razlagati z rokami: stopi no ven, ne zmeni se za starše, brez tebe ne morem živeti. — Tedajci pa je odsuni-

la Ljudmilo debela, brkata ženska v turški pisani ruti, zaprla okno in zažugala Paški s prstom.

Paška je odkrevsal domov in se mučil dva tedna, potikajoč se ponoči po Prosvimjini ulici. Strašil je mimogredoče, ki so mislili, da je tat. Slednjič je postal ves obupan. Tri tedne pozneje si je osnažil v nedeljo čevlje in suknjo, s prekuhanim čajem, si povezal rožnato ovratnico, očedil s kremo čevlje in je šel kar z glavo skozi zid, da ponudi roko in srce. Vrata mu je odprla Ljudmilčica sama — pogledala ga je, zastokala, se prišla z ročico za srce, — Paška pa je šel mimo nje kar v sobo, kjer so pili starši po maši čaj z mlekom.

— Dober tek. Oprostite, očka, tudi vi, mamica, oprostite, zame ni več življenja brez Ljudmilčice. Ko sem jo zagledal, sem bil izgubljen. Storite, kar hočete, nimam pred vami kaj prikrivati: sem izučen ključavničar, plača 6. razreda in doklade, žganja ne pijem, včlanjen in zavarovan sem pri strokovni zvezi od l. 1917., alimente nikomur ne plačujem, tako, da je tudi v tem oziru vse v redu.

— Jaz nisem za vas noben očka, — je zakričal stari z narejenim glasom, — tudi moja soproga ni za vas nobena mamica! Glejte, da jo odkurite!

— Kakšna moda je spet to: poslušajne in na stanovanju nadleguje neznanje ljudi, — je pritrdila z basom soproga.

— Kar pustite svoje abotne misli! Prosim lepo! Videli smo že holiše ženinel šesti razred, tr pa je kaj! Našo Ljudmilo je lani snubil hišni upravitelj iz Miasnicke ulice, pa še tega smo odslovili. Le pojdite, državlian, iz stanovanja. Dekle pa bomo dali pod ključ — glejte no! Ne potrebujemo ključavničarja, zlasti še, če je pri komunistih!

— Meni vrže samo metanje obročev do 1000 rubljev čistega dohodka vsako sezijo, — je razkačeno pripomnil očka, — pa še dobitkov imam za 400 rubljev. Ljudmil! potrebuje moža s kapitalom, da podjetje razširimo. Skratka: Na svidenje!

— Torej ne marate privoliti? — je vprašal Paška obupno.

— Ne bomo je dali, — je zavtil očka.

— No, dobro, — je rekel Paška groznoče, — če mora biti kapital, da se razširi podjetje, potem je igra konča-

na. Še se utegnete spomniti name. Bom vam tako zagodel, da . . . Zbogom, Ljudmilčica, pa nikar ne obupaj, čakaj me!

Ljudmilčica je sedela v veži na skrinji in je obupno vila roke. Paška je stisnil čeljusti, odšel iz hiše in krenil na Suharjev trg in si kupil oster kuhinjski nož. Prišel je domov in se zaklenil. Zima je prišla in šla. Iz čistih ribnikov so vozili led na sanch. Paška je pridno hodil na delo — ni zamudil nobene ure, pončiči pa je sedel v zaklenjeni sobi in sosedi so slišali pri njem tiho žvenketanje — nemara se je učil igrati na gitari? — Bogve. Reka se je odprla. Solnce je pričelo pripeskati. Drevesa se zazelenela. Na Čiste ribnike so pripeljali z vozovi čolne. Fotografiji so razobesili po drevoredih svoje mesečne noči in kremeljske dekoracije. Zvečer so se pričeli ljudje sprehajati po drevoredih.

Redno vsako nedeljo je šel Paška na Čiste ribnike, da pogleda, ali se je pričelo metanje obročkov. Šotor je bil zaprt. Zelena papiga z rožnatim repom je sedela v sinjem ozadju, ki je obledelo od dežja in snega, ter držala v kljvnu obroček. Vrh njega so visele sveže lipove eje. Paška je bil ves mršav in mračen.

Ko je prišel neko nedeljo k šotoru, je videl, da je odprt. Ob vratih so se zneti radovedneži. V šotoru so jasno gorele lučke. Slišalo se je kovinsko rožljanje in smeh.

Paška je porinil s pleči množico narazen in stopil k mizi. Iznad štrlečih ličnih kosti so mu sijale razvnete oči. Ljudmilčica je pobirala obročke. Ko je vstopil, je izginila rdečica z njenih lic; postala je prozorna, oči so se stemnile, ustnice so še bolj spominjale črešenj. Očka si je naravnal očala in stopil nekolkokrat nazaj.

— Dovolite, tovariši, — je rekel Paška mržo, odrinil s pleči fanta, ki je metal obročke in pokimal dekletu, ne da bi se ozrl na starega. Izročila mu je obročke, kakor da ne bi bila živa. Dotaknil se je njenih mrzlih prstkov in vrgel na mizo trojačo.

— Tri ruhlej! No, tovariš, kar enokoliko pripeljite, da boste vzeli samovar — so hoteli zadaj.

Paška se ni ozrl; vzela je obroček in ga malomarno spustil. Nož se ni niti pretresel. Začul se je kratek udarec. Obroček je zadel in obvisel, ne da bi zadel rezilo. Stari si je hitro po-

česal nos in previdno postavil pred Paško škatljo sladkarij. Paška jo je porinil stran in vrgel — v kor po naključju — še drugi obroček. Tudi ta se je vsedel prav tako hitro in lahko na drugi n.ž. Stari se ni utegnil prikrevasati do police, da bi vzel drugo škatljo peciva, ko je Paška zagnal za njim tri nove obročke; tudi ti so se lahko, skoro brezvočno vsedli na tri nove žeblje. Ljudje so utihnili.

Stari se je obrnil k Paški in pričel mežikati. Temna kaplja potu mu je lezla kakor stenica po čelu.

— No, očka, kako naj bo z Ljudmilčico? — je vprašal Paška napol glasno in se ravnodušno ozrl okrog.

— Ne dam je, — je rekel očka z deškim glasom.

— Ne daste? — je dejal Paška zaspansko, — prav je. Čuj, fante, skoči k Pokrovskim vratom po enokoliko, natovoril boš samovar. Bežite stran, očka, prosim.

Paškin obraz je postal železen. Na čelu mu je nabreknila vejica. Prožno je vzdignil napeto roko. Iz njegovih prstov so urno zleteli bliski. Noži so brneli, nenadoma zasučeni po obročkih. Množica je tulila, pekotala, naraščala. Od vseh strani so tekli k šotoru novi ljudje. Paška je komaj videl cilj. Oči so mu raztreseno blodile po šotoru. Bil je strašen. Noben obroček ni padel v vrečo. Pet minut pozneje je bilo vse končano. Paška si je obrišal čelo z rokavom. Množica je naredila prostor. Pred šotorom je stal vozliček.

— Natovoril — je rekel Paška postreščku.

— Kaj bo zdaj? — je težko izpregovoril stari in zacepetal pred policami.

— Nič ne bo. Pometal bom vso to bedarijo v ribnik, pa je stvar končana.

— Kako to, državljani? — je zastokal stari po žensko, — saj je samo blago vredno, državljani, štirideset červoncev, obrtno dovoljenje pa še posebej.

— Kaj mi je mar? Četudi je vredno sto červoncev. Vse je moje. Ničesar nisem ukradel, vse sem pošteno zadel. Imam priče. Celo zimo sem se uril; še spal nisem. Zdaj bom storil, kar hočem. Če hočem, bom vse obdržal zase, če pa hočem — bom pometal v ribnik.

— Tako je, — je navdušeno zakričala množica — lahko prisežemo! Čuj, gramofona pa res ni treba potopiti.

Prostovoljni pomagači so hitro natorvorili zvrhani voziček.

— Odpelji, — je rekel Paška.

— Kam bom odpeljal? — se je zamermal starec, — če je tako, državljani, ne smem niti misliti, da bi se vrnil domov... Saj ne boš vsega potopil?

— Bom, — je rekel Paška, — pelji na most.

Živi obroč pritiskajočih ljudi je obdal voziček. Postrešček je potegnil in se ustavil ob pristanišču za čolne. Paška je pobral lakaste škornje, ki so ležali vrh vozička in jih je vrgel v vodo. Množica je vzdihnila.

— Stoj, — je zakričal stari s tujim glasom in priskočil k vozičku. — Ne več!

Tedaj je spustil Paška na stvari svoje močeno roko in rekel potihoma s povešenimi očmi:

— Zadnjič vam ponujam, očka, spravo in mir. Naj so vsi ljudje za

priče. Dajte dekle, pa poberite nazaj vse blago. Poter ne bom nikoli več prišel niti sto korakov pred vaš šotor. Ako ne — bom pognal v zrak očka, vse vaše podjetje. Brez Ljudmilčice ne morem živeti.

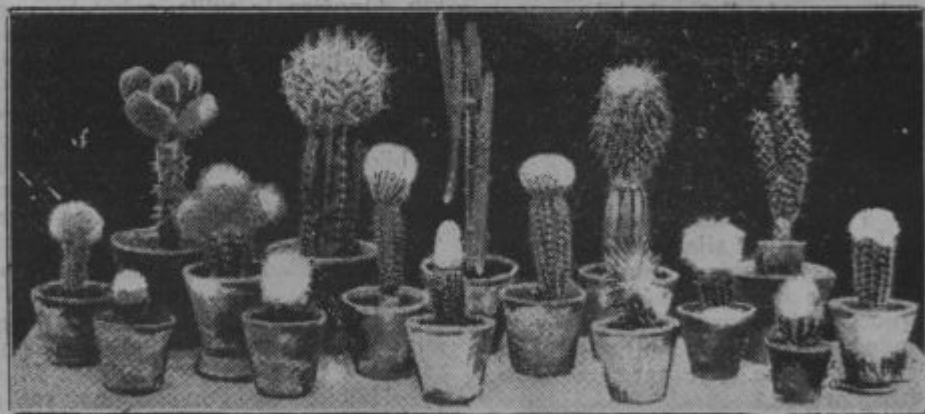
— Vzemí jo — je zakričal stari in zamahnil z roko. — Tjfu! Kar vzemi!

— Ljudmilčica! — je rekel Paška, prebledel in stopil proč od vozička.

Stala je poleg njega in si sramežljivo zastrla obraz z rokavom. Še njene ročice so bile rožnate od sramežljive rdečice.

— Igra je končana, državljani, lahko greste domov, — je rekel Paška in tako previdno prijel dekle za komolec, kakor da je bil porcelanast.

Po vsem drevoredu je dišala ob tej uri črensa. Črensa je bila povsod — v laseh in vodi. Nevisoko nad lipami, na gostem vijoličastem nebu je stal kakor nož ostri mesec. In njegova mlada luč, ki se je zrcalila v ribniku, se je pomnožila in zdrobila v poročno zlato tekočih živih obročkov-prstanov.

A. G.:

Kakteje so zopet v modi.

Beseda ljubiteljem cvetlic in prijateljem arave.

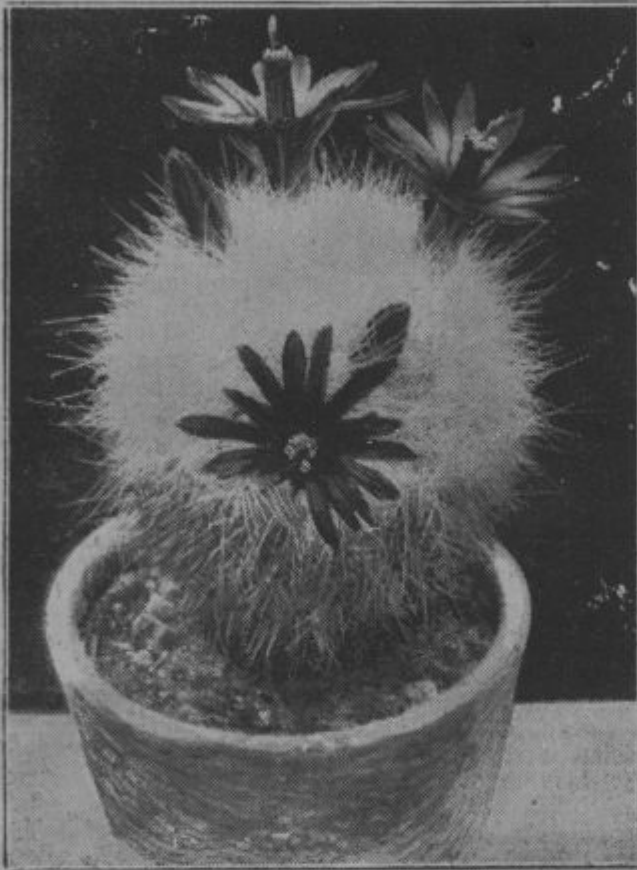
Dolgo časa, več kot pol stoletja so bile kakteje skoro pozabljene. Gojili so jih le še stari samci, ki jih je svet smatral radi tega za čudake, in pa prijateljice cvetlic po malih mestih. Seveda le nekaj prav navadnih vrst, ki pa so vendar privabile oči mimoidočih, kadar je bil kaktus poln lepih

in živopisanih cvetov. »Kraljice noči« se le še redkokdo spominja. Ta prekrasni cvet je bil ovit z neko pravljичno tajinstvenostjo, ker se je odprl zvečer, proti jutru pa se je zavredno zaprl. In kadar je opojni vonj »kraljice noči« napolnil sobico starega možička, ki jo je desetletja

negoval kakor svoje dete, so vstali odličniki mesteca od okrogle gostilniške mize pri peči in so šli za starškom pogledat čudno rožo, kakor da bi šli k polnočnici na sveti večer. Na robati vitri bodici, je razgrinjala »kraljica noči« svoje belo lice, v oranžnem vencu, okrog nje pa so se v njenem sladkem vonju vili spomini tiho obču-

novanje vsakdo, kdor hoče imeti svojo okolico urejeno po današnjem okusu.

Skoro sto let so arhitekti zanemarljali vrtove in parke ter jih prepuščali vrtnarjem. Zmagovita moderna umetnost pa ne gradi samih palač, ne kleše samih mramornih spomenikov in ne slika le podob za galerije; ona skuša

Mammillaria senilis.

dujočih starcev, polnih sentimentalnega ganotja. Kakor čarobna luč je ob treh zjutraj ugasnila »kraljica noči« in ž njo vred topla poezija, s katero je obdarila izsušena srca svojih častilcev.

Sedaj pa so kakteje nenadoma postale največja moda. Sicer so tudi druge rastline v modi, na pr. dalije, a le zato, ker so ljubitelji in vrtnarji vzgojili toliko najrazličnejših vrst najlepših barv in plemenitih oblik. Pri kaktejah je popolnoma drugače. Dalije in druge modne rastline goji le prijatelj cvetlic, s kaktejami pa mora krasiti svoje sta-

olepšati i nas, vso našo okolico in tudi najbolj vsakdanje predmete ter dvigniti okus modernega človeka tako visoko, da ne bo mogel več pogrešati estetskih užitkov. Z zelenimi tratami in kamenitimi pobočji, s terasami in stezami, z jezerci in tolmuni, s potočki in vodometi, s pergolami in hodniki, paviljoni in igrišči, s kipi in vazami, v glavnem pa s skupinami in vrstami dreves, grmovja in gredicami, pasovi in trakovi cvetočih rastlin vseh velikosti in barv gradi vrtni arhitekt vrtove enake estetske vrednosti kakor

njegov drug stavbe iz kamna, opeke, betona in železa. Tako so tudi arhitekti za notranjo opremo posegli po tem novem materialu in še posebno po kaktajah, ki jih uporabljajo kakor izdelke umetnostne obrti iz lesa, tkanin, stekla, porcelana in majolike, kamna in kovin. Naj posebno dame ne pozabijo, da so že tudi njihove toalete, nakit in celo perilo odraz dela umetnikov.

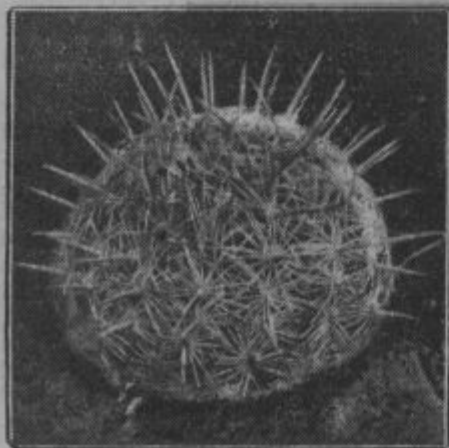
In gotovo je umetnik, ki je prvi začel uporabljati kaktele za dekoracijo stanovanj, imel srečno roko. Saj večjih umetnin še ni ustvarila umetnostna obrt kot jih rodi narava.

Poleg brušenih čeških kristalnih čaš in finih porcelanskih tas spadajo v elegantne salonske vitrine tudi kovinsko se svetlikajoči eksotični hrošči in prelivajoče se barve ornamentalnih tropskih metaljev-velikanov. Dekorativna, dejal bi stilizirana oblika raznih kaktej, ki so pokrite z zvezdnatimi ornamentimi bodic in trnov, obrača že radi svoje bizarnosti pozornost naše; pozornost pa se mora izpremeniti v začudenje in občudovanje, če iz male, na krljice, liste, bradavice in rebra razdeljene bodilkave krogle požene kot najjačji kontrast mnogokrat dosti večji cvet najčistejše barve in najpopolnejše oblike ter napolni zrak z najfinejšim parfomom.

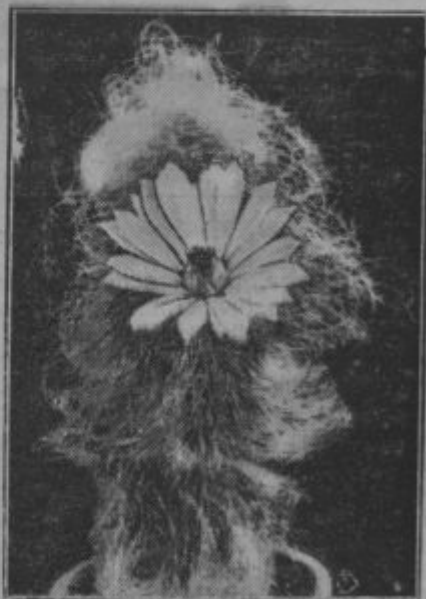
Ni torej čuda, da nežnočuteči ljudje zbirajo kakteje ravno tako kot dragulje, kipce iz Tanagré in renesančne bronse, japonske lesoreze in slonokoščene rezbarije, plemenite čipke in vezeline in vso dolgo vrsto izdelkov umetnostno visoko razvitih dob vseh

delov sveta. Nismo še tako daleč in nimamo dovolj sredstev, da bi bilo to zbiranje, ta najplemenitejša zabava in delo obenem, pri nas tako razvito kot drugje, vendar pa se naši redki amaterji premalo zavedajo, da domači izdelki, n. pr. naše peče ravno tako služijo zbiranje kot sedaj tolikanj moderne maske avstralskih otočanov.

Seveda so zbiralci kaktej popolnoma enaki drugim zbiralcem, ki jim nazadnje ni več za lepoto objekta, temveč samo še za njegovo redkost. Lastnik kake take velike raritete ali celo unikatna slovi med ljubitelji prav tako, kakor če bi imel obešeno na steni najslavnejše delo Rafaela. Nam pa še ne preti nevarnost, da bi oslabela finančna sila naše države radi nakupov umetnin, niti radi importa redkih kaktej. Po teh dragocenostih tudi ni treba posegati, ker najlepši kaktus ne stane več kot vreča krompirja, pa vendar razveseljuje lastnika čela desetletja. Kdor pa je obdarovan bolj s potrpljenjem kot s posvetnimi blagri, naj si za malenkostno vsotico nabavi semena, pa bo čez nekaj let čakanja — drugih sitnosti pri vzgoji kaktusov namreč skoro ni — tudi dosegel presenetljive uspehe. Izbira je v resnici tako velika, da se razočaranja ni bati. Pri naročanju treba paziti, da dobimo seme samo takih vrst, ki ne potrebujejo vlažnega zraka in visoke ter enakomerne toplote cvetličniakov.

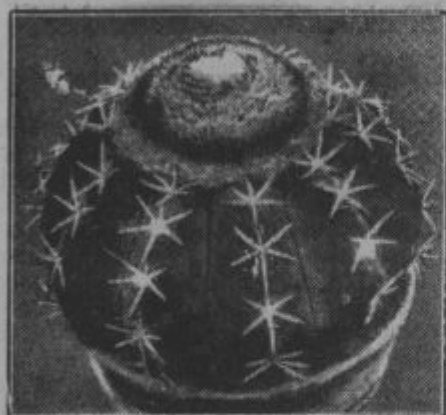
Mammillaria echinoidea.

Echinocereus de Laeti

Ker smo se že menili o staroslavni «Kraljici noči», moramo takoj izdati njeno kaprico, da v sobi silno redko in zelo nerada cvete, iz semena doma vzgojena visoka dama ima pa sploh nepremagljivo trmo in le izjemno odkrije svoje čare. Pustimo jo raje, ker se nam ponuja dosti lepših in mlajših njenih sorodnic Zakaj, mnogo je cenejših in manj kapricioznih. Zato, ker kakteje rabijo tako malo nege in so neverjetno trdožive, so tudi prišle v modo kot obvezna in neobhodna stanovanjska dekoracija.

Po oknih na deželi in v mestu so pri nas domači le še listovci (*Phyllocactus*), redkeje pa opazimo kje kak kačnik in ježevce. Listovci so dolgim, mes-

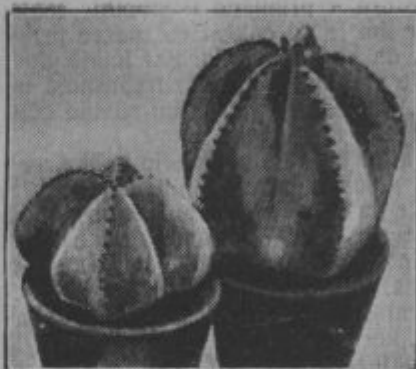

Melocactus depressus.

natim in topo nazobčanim listom podobni kaktusi, ki imajo pri nas le živordeče ali rožnate male cvete. Prav po ceni pa dobimo listovca z belimi, rumenimi, rdečimi, nežno lilastimi in celo modrimi 20 do 30 cm širokimi zvončastimi cveti. Ti cveto gotovo prav bogato vsako leto brez nege. Imeti morajo le dosti solnca in svetlobe, nikdar preveč vode in čez zimo ne pod 10 stopinj toplote. K peči jih seveda tudi ne smemo postavljati in, kar je važno za vse kakteje: pustiti jih moramo pri miru. Če bi namreč hoteli kaktusu postreči na ta način, da bi njegovo drugo stran, ki je stala na oknu v senci, obrnili na sonce, bi utegnili odpasti vsj popki. Tega, da je treba tudi kaktusom več vode, ko imajo popke in cveto, ter malo po cvetju, kakor pri vseh rastlinah, ni treba posebej omenjati.

Pri nas znani kačniki dolge z majhnimi bodicami na gosto posute vitre z malimi rdečimi cvetovi, spadajo med

stebričarje (*Cereus*). Ze samo ime pravi, da so podobni stebrom, svečam, pa tudi kumarom, drugi se pa zopet ovijajo kot trta ali vise kakor naši košatji nageljni. V Mehiki, kamor so stari kranjski soldatje prostovoljno nesli na prodaj kožo z Maksimilijanom, zrastejo po pustih planotah ti kaktusi 20 m visoko in v sredini tako olešene, da Mehikanci rabijo les za drogove in tramove. Od tam in z razbeljenih in ožganih planjav in kamenitih pobočij visokih planin Srednje in Južne Amerike imamo skoro vse stotere vrste kaktej, ki so jih vrtnarji in ljubitelji tako srečno križali, da so iz njih vzgojili tisočere različne rastline. Med stebričarje spada tudi «Kraljica noči» in njena sestra, manj lepa in nedišeča «Princesa noči», ki ima enake neprijetne razvade kot njena sorodnica. Posebno častiljiva je «glava starca», pokrita s srebrnobelimi

Skofova kapa

dolgimi lasmi. Sicer jo hoče imeti vsak ljubitelj, ker uganjajo trgovci največjo reklamo za njo, pa je pripravna le za cvetličnjak in v sobi kaj hitro pogine. Dosti je drugih lepih vrst, ki se kakor listovci prav lahko razmnožujejo. Če temu ali onemu odrežemo vrh in ga pustimo na solncu, da se na prerezu dobro posuši in ga potem vtaknemo v peščeno zemljo, bo kaj hitro pognal nove korenine in poganjke.

Največ različnih vrst pa šteje rodina okroglih ježevcev, ki imajo ime po ježu, ker so res nenavadno podobni morskemu ali pa našemu zvitemu ježu. Botaniki jih sicer delé po tem, da imajo echinocactusi cvet brez peclja kar na kroglju, vrsto z daljšim pecljem cveta pa imenujejo echinopsis, za začetnika, ki naj mu bo več na lepoti kot imenu, pa ta delitev ni potrebna; važno je pač, da

cveto že v petem letu, ko so nekateri veliki šele kot srednja jabolka. Že pri tako majhnih rastlinah je treba paziti, ker se navadno že meseca aprila pokažejo na njih beli kosmiči dlak. To so osnutki popkov, zato jim je treba več svetlobe in vode. Na tri prste visokem in dobra dva prsta širokem »ježu« se prav hitro razcvete po več divnih, do 20 cm dolgih in majhno ped širokih cvetov s šopom svilenih zelenkastih prašnikov. In marsikatera taka mala rastlina odpre na leto po dvajset cvetov, da se mora človek globoko zamisliti v vse to prešerno bogastvo barv in vonja. Privoščimo jim mnogo solnca in miru!

Vsaka dama ima v zalogi tudi steklenico za parfüm z žogico. Naj natoči v tako steklenico vode, ki pa mora biti postana in ne sme biti mrzla, ter naj jo razprši večkrat po kaktusu, pa bo zadovoljen. Pozimi naj te pršne kopelji izostanejo. Ježevci namreč ne smejo prezimovati v topli sobi, marveč v svetlem prostoru s približno 6 stopinj toplote, kjer jim le po enkrat na mesec prilivamo, da se odpočijejo. Saj imajo dovolj vode v zalogi v svojem trebušnem telescu. Namesto z vodo, jim pozimi očistimo prah s čopičem.

Kadar kakteje postanejo velike, se na njih pojavijo izrastki, njih naraščaj. Šele če rastlina ostari in postane spodaj rjava in gola, odstranimo take izrastke in jih vsadimo, ko se jim je rana posušila. Saditi in presajati, če je lonček postal pretesen, jih moramo v rokavicah, ker ostre koccine, bodice in trni kar sami lezejo pod kožo in se take rane prav nerade celijo. V lonček moramo najprej dati dosti črepinj, da voda hitro odteka, ker korenine silno rade gnijejo; potem šele nasujemo za dober prst na debelo zemlje, ki jo zmešamo iz

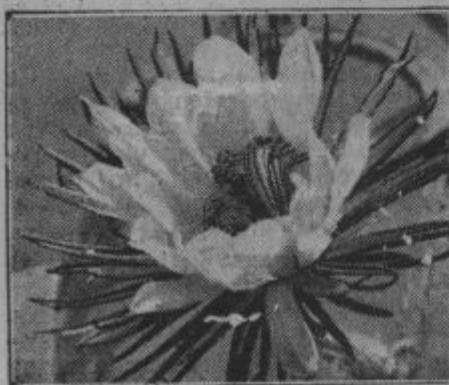

Echinocactus capricornus major.

dobre prsti iz gnojne grede, iz rahle zemlje iz gozdov, ki radi lažjega odjoka vode ni treba iz nje pobrati suhih smrekovih ali borovih iglic, nadalje iz sipe ali mivke in pa dela stare, na zraku preležane in zmlete ilovice ter malo preperelega apnenega ometa. Ko smo bolne in nagnite koreninice porezali, postavimo kaktus oprezno v lonček in ga obsujemo s to zemljo do lončkovega roba. Važno pri presajanju je to, da se presajenemu kaktusu nekaj dni ne sme priliti vode, ker bi začel gniti in bi poginil. Najboljše in najsigurnejše opravi vse te kočljive operacije večš vrtnar, ki v cvetličnjaku brez večjega truda in stroškov lahko še vedno reši že skoro izgubljeno rastlino.

Tem zelo podobni so stebričasti ježevci (*Echinocereus*), samo da so bolj podolgovati, vendar pa so bolj natančni kot druge vrste in potrebujejo v sobi dokaj pazljivosti, če jih hočemo pripraviti k cveju. Sivolasi »glavi starca« je podoben *Echinocereus de Laeti* na naši sliki, ki je tudi, kakor kodelja, ves pokrit s srebrnim predivom.

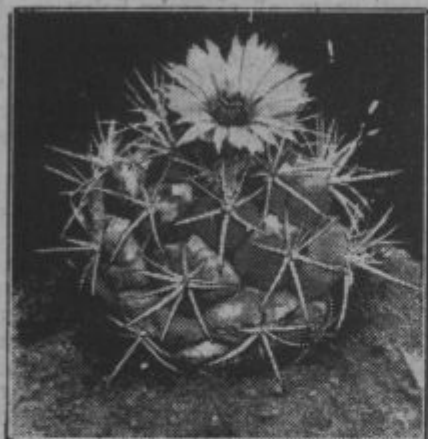
Bolj radi nenavadne oblike in ornamentalnih bodic različne velikosti in barve kakor pa radi mnogih majhnih cvetov so priljubljeni bradavičarji (*Mammillariae*). Zelo hitro se razvijajo, da imamo v nekaj letih že več glavic, okrašenih z belimi, rumenimi in rdečimi cveti v lončku druga poleg druge. Kadar postane lonček preozek, jih razdelimo ter presadimo posamezne v lon-

Kraljica noči.

ke. Čez nekaj let bodo lončki zopet polni s cvetjem posutih bodljikavih glavic.

Zanimivo in prav lahko je kaktuse cepiti. Stebričarju odrežemo vrh ter mu v steblo zarežemo klinasto brazdo, kamor zatakamo klinasto prirezan del bradavičarja ali drugega kaktusa. Da zgornji kos ne odpade od podlage, zabodemo skozi oba dolg trn ali zobotre-

Mammillaria valida.

bec, nikdar pa igle, ki bi zarjavela. Prav naglo se oba dela zrasteta in tvorita novo pitoreskno rastlino. Našo najhujšo zimo pa zdrže pod milim nebom nekateri figovci ali opuncije, ki jih radi tega imenujemo tako, ker so

sestavljene iz samih ploščatim, figam podobnih delov in jih v prvi vrsti gojimo le bolj radi čudne oblike.

Tudi kakteje imajo dosti sovražnikov med mrčesi in ušmi, ki jim pijejo sokove, vendar pa vse lahko preženemo, če jih izmijemo s tobakovo vodo ali špiritom in potem rastlino zopet operemo s čisto vodo. To pa moramo delati le na solncu ali v topli sobi, da se hitro posuši, ker bi sicer začela naglo gniti. In gniloba je najnevarnejša sovražnica. Če je le majhen del nagnit, ga izrežemo, pa se hitro zopet zarasa. Če pa je gnil že velik del rastline, odrežemo zdravi del, pustimo, da se prerez posuši, potem pa ga kot podtaknjenca vsadimo v peščeno zemljo, pa bo zopet pognal.

Kakor rečeno, poznamo ogromno množino raznih kaktej, zato ni mogoče opisati niti raznih vrst niti njihovih lastnosti in zahtev. Vse to je navedeno v cenikih velikih inozemskih tvrdk, ki goje kakteje deloma doma, najredkeje pa uvažajo. V Evropi sta največji in najstarejši firmi Fr. de Laet v Con-tichu pri Anverzi v Belgiji, ki vzdržuje stalne ekspedicije pod vodstvom botanikov specialistov v Mehiki in Srednji Ameriki in pa Friedrich Adolph Haage jun. v Erfurtu, ki obe prav radi posrežeta s ceniki, navodili in literaturo. Poskušnja ni draga in kdor vzgoji prvi cvet, bo gotovo ostal prijatelj teh lepih in zanimivih tujk.

Majhni vzroki, velike neprijetnosti.

Nekoliko z ravstano-kozmetičnih migljajev.

Rdeči nos.

Človek, ki ima rdeč nos, je zaznamovan s pečatom pijanstva. Tudi ljudski pregovori in narodne pesmi se radi rogajo rdečemu nosu. Srbski pesnik Zmaj Jovan Jovanović je spesnil hudomušno odo rdečemu nosu, v kateri ga primerja raketi, ki sveti nad vsemi drugimi nosovi in pravi:

Ko te vidi makar gde, zastače celo;
Čje oko još nije o tebe zapelo?!
A ti, sudišljiv, i ne znaš šta taj ugled vredi,
Ljepotica najlepša u te se zagledi,
I odojče¹ maleno tebi ruke pruža²,

Misl: da je ruža.

¹ Se bo ustavil; ² običalo na tebi; ³ do-ljenček; ⁴ moli roke.

Ta «orden na licu», kakor imenuje pesnik rdeči nos, ni imejtelju nikakor prijeten, tembolj, če ga ni zakrivilo to, kar se splošno misli o višnevem nosu. Ni namreč vedno alkohol kriv. Rdeč nos lahko dobi tudi človek, ki ne pije, ker je tista paprikasta rdečica na nosu in na obrazu bolezen namreč vnetje kože, ki razširi in oslabi žile.

Bolezen se pojavlja bodisi samostojno, bodisi v zvezi z nekimi drugimi bolezenskimi pojavi. V nekaterih primerih je rdeč nos znak staranja in je v zvezi z želodčnimi motnjami. Kajpa, vinski bratje naj se kar nič ne izgovarjajo, da jim rdi nos zavoljo slabega želodca: alkohol, ki ima znano lastnost, da širi žile, rad pritiska na nos

pečat svojih prepogostih obiskov. Deloma vpliva tudi kajenje (nikotin) in premočna hrana. Tudi trajno draženje ali izredno hud mraz povzročita večkrat višnje nos. Mnogi izmed bolnikov te vrste imajo že prirojen nagib k rdečici na nosu in obrazu, prispevajo pa v izdatni meri tudi slabokrvnost, nezadostna hrana in razne splošne bolezni, kakor na pr. protin. Slednjič je lahko sumljiva rdečica na nosu ali na obrazu tudi začetna stopnja nevarne bolezni, ki se imenuje lupus.

Seveda je lahko nos rdeč tudi le trenutno: če te kaj močno razveseli ali te ogreje dobra vinska kapljica; tudi če stopiš nagloma iz tople sobe na prosto. Značilno je, da nekaterim ženskam postane nos nekoliko bolj rdeč, ko imajo mesečno perilo. Vse to pa niso bolezenski znaki. Bolezen se razvije stopnjema: najprej postane koža nekoliko rumena, nato se pega bolj in bolj veča in slednjič se nos zaobli in pošteno zarj: tako je dobil tisto značilno obliko, ki sicer najbolj diči notorične pijance.

Če hočemo ta neprijeten bolezenski pojav ozdraviti, moramo spoznati vzroke. Neobhodno potrebno je, da se obrneš v takem slučaju na zdravnika, ki mora notranjost nosu natančno preiskati, da dožene, kaj je povzročilo vnetje.

Naj bo vzrok ta ali oni, vedno je zabranjeno uživanje alkohola ter močne kave in čaja. Kaditi se sme kar najmanj, izogibati pa se je treba tudi ostrih jedoč in pijač, prepogostega umivanja z mrzlo vodo in se varovati naglih toplotnih izprememb. Zlasti ne sme tak človek sedeti blizu peči ali ognjišča. Na začetni stopnji koristi, ako češče potegneš po nosu s čopičem, ki si ga namočil v parfemiran bencin. Ljudstvo uporablja z dvomljivim uspehom vroče obkladke z galunovo raztopnino (5 odstotno).

Dalje se lahko nos vsak večer namaže s 5 odstotno žvepleno mažo, z ichtyolom ali še boljše thioseptom in z reforcin-salicilovo pasto (5 odstotno) ter ostane tako namazan preko noči.

Čez dan uporablja samo nedražljivo kremo ali puder.

Če pa je bolezen močno napredovala, je treba seči po bolj energičnem zdravljenju; v tem slučaju se je treba zanesti na zdravnika. Zelo uspešno se uporablja višinsko sonce. Dalje so v rabi tzv. skarifikacije, elektrol-

za, zdravljenje s Kromayerjevo svetilko, obsevanje z Röntgenom itd.

Rdeče roke.

Nenaravno rdečo kožo na rokah povzročajo v glavnem isti vzroki, ki smo jih spoznali na nosu; posebej pa je treba omeniti ozebo, prekratke usnjene rokavice in prepogosto umivanje rok v mrzli vodi.

Pri zdravljenju se je treba posebno ozirati na to, ali ni oseba bolna za slabokrvnostjo, ki jo skušajmo izlečiti z železom, arzenikom, apnom, z izpremembo zraka in z obsevanjem po višinskem solncu. Da more biti tudi hrana primerna in izdatna, se razume samo ob sebi.

Zoper razdraženost kože na rokah in bolečine, ki nastanejo radi razpokanosti in drugih takih pojavov, so se dobro obnesli alkoholni obkladki, ki jih daš čez noč na roke tako, da njima zrak pristopa. Približno pol metra dolg platneni trak se namoči v razredčen alkohol (dva dela vroče vode, en del alkohola) in se ovije okoli roke, nakar se te skrbno poveže s toplo ruto.

Dobro je tudi, če se umivajo roke v vodi, ki se je v nji kuhala hrastova skorja (2 kavini žlici na pol litra vode se kuha 10 minut). V tej vodi pustiš roke kakih 10 minut. Voda bodi kolikor mogoče vroča. Na to jih pomočiš za pol minute v mrzlo vodo in ponoviš to kakih petkrat, toda vedno z vročo kopeljo. Uspeha pa ne pričakuj tekem enega dne; za ozdravljenje je treba mesecev.

Uporablja se tudi nekatera mazila, med njimi jodova, potem zdravljenje z galvanizacijo in z višinskim solncem.

Ozeblina.

Ozeblina se rade pojavijo kot posledica nezadostnega obuvanja, vendar pa so lahko — kakor rdeč nos ali rdeče roke — tudi simptom, ki spremlja kako drugo bolezen.

Tudi zanje velja to, kar smo povedali pri prejšnjih dveh bolezenskih pojavih. Pri ozeblinah je treba paziti na nogavice. Priporoča se redna masaža in redna telovadba, zlasti proste vaje; dobre so izmenične kopelji, ki smo jih zgoraj opisali. Ni slabo, če ozeblino lahko namažeš z jodovo tinkturo — enkrat na dan — in ako vribaš 5 odstotno mazilo iz kafe.

(Po dr. Fr. Halla.)

ZENŠKE ZADEVE

Tašča

V češkem listu »Rozkvet« piše neka izkušena žena o vprašanju tašč sledede:

Toliko zmotnih nazorov in piškavih predsodkov je bilo po vojni odplavljenih, ali takozvani dovtipi in humoreske o taščah se niso odrekli svoji trdovratni pravici. Vendar pa je njih učinek že dokaj slabši, zakaj danes se ne govori več toliko o nadležnih taščah, kolikor o slabih možitvah in razporokah. Vzlic temu pa je tašča še vedno »grozenc« in hkrati smešen pojem, ki ga v humorističnih listih in v drugi resni in neresni literaturi radi karikirajo. Tako pa je zgoj v knjigah. Če pogledamo v življenje, vidimo, da so knjižni nazori o taščah dokaj zaostali za življenjem.

Razen redkih izjem ni več moževa mati ali ženina mati coklja mladega gospodinjstva. Zasluga gre obema »činiteljema«, v prvi vrsti pa gospodarskim razmeram in izpremembam današnjega načina življenja.

Ko se je nekoč doma vzgojeno dekle poročilo, je prineslo v novo življenje mimo raznih iluzij tudi docela upravičeno željo, da bi bila kot žena povsem samostojna gospodarica svojega novega doma. Če pa je bila mlada žena strokovno izobražena, je imela v glavi vse polno načrtov, kako si bo gospodinjstvo uredila in je hotela svoje načrte takoj izvesti. Prva ovira, ki je nanjo zadela, je bila soprogova mati, ki je dotlej gospodinjila po svojih nazorih, navadah in razvadah in ni mogla razumeti izpremenjenega položaja. Ker ni bilo ali moglo biti na obeh straneh zadosti iskrenosti in dobre volje, da se taka vprašanja razčistijo odkrito iz obraza v obraz, so jela nastajati najprej majhna, nato pa večja nesporazumjenja, napetost, ki je žugala vsak trenutek z izbruhom. Najslabše je pri tem odrezal soprog. Mater je spoštoval, ženo ljubil. Obe sta bili prepričani, da imate pravico do njegove obzirnosti. Mati je čutila strašno krivico, če se je sin v kakem spornem vprašanju zavzel za stališče svoje žene. Žena pa je jela obupavati nad svojo zakonsko srečo, če je mož dal materi prav v tej ali oni malenkostni zadevi. Ako je mlada snaha ostajala prepogosto doma, iz same ljubezni do gospodinjstva, jo je stara gospa sumila, da je doma od samega strahu, da ji ne bi tašča pokvarila tega ali onega. Če je odšla z možem ali sama iz hiše, je zopet tašča čutila vso težo skrbi za gospodinjstvo in za služkinjino delo, bolelo jo je sinovo sodtuevanjec itd.

Kadar pa si je pripeljala mlada žena v svoj novi dom lastno mater, je bil ponavadi razočaran soprog. Že se je veselil idile, da bo odslej njegova izvoljenka samo njegova; veselil se je gnezdeca, ki si bo v njem delilo vso gorkoto in udobnost samo njih dvoje; zamišljal si je majhno kraljestvo, kjer bo vladala zgolj »ona«, in sicer samo v »njegov« dobrobit.

Medtem pa je za vajeti »vlade« prišla »njen« ljubezniva mati, energična tašča; vsa hiša stoji pod njenim poveljstvom in mlada žena ne prišije niti gumba, dokler se ne posvetuje s svojo materjo. V prejšnjem primeru je bil mož med dvema ognjema, v tem slučaju pa se čuti žena na negotovih tleh. Najprej sta se mož in tašča ljubosumno pulla za ljubezen in vdanost žene in hčerke; nato pa se je navadno mož naveličal in je popustil. Njegova resignacija pa je imela to posledico, da se mu je ljubezen do žene deloma ali popolnoma ohladila in da ni več iskal zabave in razvedrila pri domačem ognjišču. Ni bila vedno tašča vsega kriva; često je tašča zadela neprijetna vloga španske stene, ki sta si zanjo »dajala« mož in žena.

Danes je v marsičem drugače. Mlada meščanska dekleta se močé dokaj lahkomišlno, ne da bi poznala zadosti gospodinske dolžnosti; če imajo pri sebi lastno ali pa soprogo mater, ji kaj rade naložijo gospodinske skrbi, da se same lažje posvetijo družbi in si ohranijo delj časa mladost in lepoto. Na ta način si skušajo moža vedno znova pridobiti; neté neprestano in z raznimi sredstvi ogenj zakonske ljubezni, kadar plameni nekoliko slabše. Moderna žena se boji, da ne bi postala preveč vsakdanja in možu neprijetna, če bi ga nadlegovala z vsakdanjimi skrbmi. Zato s tolikim veseljem natovori vse delo in skrbi materi ali tašči na vrat; le-ta ji je edino dostopna delovna moč, ki ne pozna delovnega časa in ne »povišanja« plače. In če se zgodi, da gospa štorklja potrika na vrata, je mati kljub vsemu domačemu delu vendarle najzanesljivejša pomočnica in svetovalka. Zda pa zda se sicer ženski sporečeta, ali taki prepirčki ostanejo brez posledic. V današnjem času so besede sploh izgubile prvotno ceno. Dobre in slabe. Beseda ni konj!

Še en pojav je pripomogel k »izumiranju« zlih tašč. Naše mamice, če jim le dopuščajo življenjske razmere, najrajši prežive starost v miru in samoti, zato se nič preveč ne veljujejo mladoporočencem in jim niso rade na poti. Tudi sicer se zdi, da so se nrajši zlih

tašče nekoliko izprementle — po moškem občutku k sreči. Tako gre torej taščam samim za sluzga, če bo kmalu izginil iz literature tip zoprne tašče, kakor gre hvala današnjim samostojnim dekletem, ki skrbje sama za svoj kruh, da izginja tudi tip »zarjavele device«. Tašče, ki ne žive več pri svojih hčerkah oziroma sinovih, so le dobrodošli gostje, ki prinesejo s svojimi redkimi obiski v hišo radost in ki vedo, da dandanes tudi veselje ne sme biti dolgotrajno, če hočemo, da se nam ne izpremeni v žalost in jezo.

○ ○ ○

Madeži v perilu.

Iz perila spravi madeže, še preden ga daš prati. Iz opranega, parjenega ali kuhanega perila je silno težko odstraniti madeže. Črnilo spraviš iz perila s praškom »Universal«, ki ga dobiš v kovinastih zaklopnicah v drogerijah. Pomoči madeže z gorke vode, natrési nanje prašek in drgni po njih s krtačico. Ako madeži ne izginejo ta-

koj, ponovi postopanje. Nato perilo takoj operi. Ali namakaj črna mesta v vročem limonovem soku in jih belj pozimi na snegu, kadar sije solnce nanj, poleti na solncu. Nato operi perilo v milnici. — Madeže od sadja in vina odstraniš, ako namakaš madežasta mesta, še preden si perilo prala, v kislem mleku. Rjaste lise namakaj v vročem limonovem soku in izperi potem perilo v čisti mrzli vodi. Ali: zavri v žlici nad svečo polovico limonovega soka in toliko finega olja in malo soli; pomoči v to tekočino rjasto liso, ki takoj izgine. Oljnatost barvo odstrani s terpentinom. Smolo in kolomaz namaži s sirovim maslom, potem izpiraj in kuhaj perilo v milnici in lugu. Plesnobo odpraviš, ako še ni prejedla tkanine, s sledečo tekočino: Raztopi v litru vode 15 gramov salmijakovega praška in 60 gramov kuhinjske soli. Razprostri suho plesnivo perilo po snegu, ko sije solnce nanj in pomoči ga s pripravljeno tekočino. Ko se posuši, ga iznova in opetovano zmoči. Poleti delaj tako na solncu.

PÊLE - MÊLE

Kronika.

Dne 18. t. m. je finančni odbor odobril proračun poljedelskega ministrstva. Pri tej priliki je vladna večina črtala kredite za mlekarstvo šolo v Škofji Loki in hmeljarsko šolo v Žalcu.

Dne 19. t. m. je govoril Sv. Pribičević na velikem shodu v Nišu o notranjepolitičnem položaju naše države ter o ciljih SDS.

Dne 19. t. m. je umrl v Divancu pri Varaždinu hrvatski pesnik in književnik Božidar Kukuljevič-Saksinski.

Dne 20. t. m. je stopil v veljavo novi pravilnik o železniških vozniških olajšavah.

Dne 23. t. m. so se vršile po vsej državi volitve v oblastne skupščine. V Sloveniji je SDS napredovala za okoli 3000 glasov, SLS je nazadovala za 9000 glasov, radičevci pa celo za 15000 glasov.

Dne 25. t. m. se je zopet sestala Narodna skupščina.

V zunanem ministrstvu ni beležiti važnih novih dogodkov. Dne 24. t. m. so bile v Rimu izmenjane ratifikacijske listine italijansko-albanske prijateljske pogodbe.

Tri stopnje doraslosti.

Dr. Biedl v Pragi razlikuje pri doraščanju mladine trojno dobo: pubescenco, pri

kateri telo naglo raste v dolžino in se presnavljanje vidoma poveča; adolescenco, pri kateri dobivajo nove zleze, n. pr. trebušna, vpliv na presnavljanje; zrelost, ko poneha boj poedinih zlez in dobi vsaka svoj dokončni pomen v življenju.

Telesno zorenje se pričinja nekako s 13. (14.) letom in se zaključuje v 17. (18.). Dečkom se poteze poostre, glas se izpremeni. Nasprotno pa dekliška nežnost ne izgine, detinske črte na obličju dobijo novo milino. Mimično izrazila v obrazu mladenke privzamejo nove odtenke, poglobljene različice. Pri kretanju se izgubi otroška ljubkost; postane nekam okorno, nerodno, nenakomerno, čestokrat nebrzdano ali pretirano.

V početku zrelosti (pubertete) prevladujejo nevšečni občutki, nemir, dušno neugodje, ki se utegne izražati v kljubosti, objestih, v stremljenju po zabranjenih stvarih, šopirnosti, gizdavosti. Navdušenje se hitro vname, toda voljo potegne zdaj ta nagon za sabo, zdaj oni, ali pa zakrknjeno odklanja in zanika vse tradicije. Poleg telesne spolnosti hodi zgolj dušno sanjarstvo ter idealiziranje, ki mora voditi v bridka razočaranja. V tej dobi notranje razdvojenosti mladina čuti, da je odrasli večidel ne-

O sportu in sportnikih

razumejo — dostikrat ne brez vzroka. Nagon po uveljavljanju samega sebe se mejnjava s plahostjo in sramežljivostjo. Pričenja se zavest o samem sebi, analiza svojega bistva. Vnanji svet s svojo žaljivo treznostjo in hladno dejstvenostjo se rad odmakne v daljo, zato pa se razmahnejo fantastične želje in tajno hrepenenje po veličini.

Treznj tip mladostnika kaže miren razvoj. Prešerni, prevzetni, podjetni se izraža predvsem s cvetočim, zdravim veseljem do življenja. Umski tip meri docela na duševne stvari. V dovzetnem omaljšjevcu se vsi dožitki živahno uveljavljajo. Ti mladeniči so kakor majav trs na vetru. Problematiki se ne morejo ničesar žurno lotiti; vse jim postaja problem. Površneži, slastljivci in erotiki iščejo zabave v družabnosti, plesu, pojedinah. Rastoča domišljija je po večini zaposlena z ljubavnim snovanjem in flirtom.

Pri mladenkah je znak tega lika očkovanje, spogledljivost in želja po ugajanju. Nedostaja jim dekliške obzirnosti in boječnosti. Med nadaljnjimi nahajamo še sentimentalce, otožnike, zanesenjake, vzhice, pustolovce, koprneče po družajih. Intelektualci in problematiki so največ moškega spola. Sprejemljivi, radostljivi, veseljaški, romantični, čutiljivi zastopniki se dobe pri obeh spolih. Poseben primer ženskega razvoja je materinski tip.

Vse bolešne duševne motnje v mladostni dobi so pretirani pojavi, kakršni so naravnost nujni za duhovno dozorevanje. Z največjimi težavami se morajo v času zoritve boriti plašna, ohlapna, mehka bitja z neveselo, tuhtavo naravo. Zanikavanje življenja povzročajo neredko erotični konflikti, ki imajo za podlago kaka razočaranja v prvem ljubezenskem življenju. Brezupni odpor proti svojim sposobnostim, oziroma nesposobnostim se zaključí navadno s samoubojstvom. Za svoje jedno početje izbirajo mladostni samomorilci določen letni čas, n. pr. majnik. Pri dečkih, ki morajo v tujino, se pojavljajo tkzv. zločini iz domotožja: požigi, nesmiselna nasilstva, s katerimi naj bi se takorekoč izsilil odpust iz neznosne službe.

Stariši, vzgojitelji, rodbinski zdravniki utegnejo mnogo koristiti, ako se potrudijo, da se bodo posleli bolj ko doslej vživel v čuvstvovanje doraščajoče mladeži, ako jim s trdnostjo pomorejo po posameznikovih zmožnostih in lastnostih iz razburkane dobe bližnjega fantovanja in devovanja.

Justin.

Nedavno se je vršila pri civilnem delnem sodišču na Dunaju zanimiva obravnava: sporazumna ločitev zakona znanega nogometaša Teddy Lohrmanna. Teddy je izboren sportnik, 207 cm visok, njegova žena pa je drobna, nežna stvarca. Ljubezen »na prvi pogled« je združila mlada človeka; ko se jima je rodilo dete, se je zdelo, da bo vse v redu. Toda kmalu so prišla nesoglasja. V Fürthu na Bavarskem, kjer sta stanovala, se je mlada žena zelo dolgočasila in je pripravila moža, da se je preselil na Dunaj, kjer mu je amatersko sportno društvo uredilo prodajalno čevljev. Toda žena se ni brigala za prodajalno, marveč je zahajala v družbo, kjer je imela kmalu vse polno častilcev, mož pa je bil v svojem sportu tako zaposlen, da je komaj čakal, da je prišel v posteljo.

Pred sodnikom je Teddy svoj nesrečni zakon opisal in pristavil, da bo gmotno in telesno uničen, če se ne loči od svoje žene. Enako je trdila tudi njegova žena, ki je vrh tega igrala vlogo žene, ki je mož ne razume, češ, da Teddy nima najmanjšega razumevanja za duševne in telesne potrebe ženske. Sodišče je zakon razveljavilo.

Sedaj pa nastane vprašanje, ali naj se sportnik ženi, to je pravi sportnik, ki v svojem sportu nekaj pomeni in ki ima tudi resnično veselje do sporta. Za ženske to vprašanje ne velja, kajti po našem mnenju je udeleževanje ženske v kateremkoli sportu samo ena tistih neštevilnih zanj, ki jih nastavljajo prebrisane Evine hčere lahkovernim moškim. Čim doseže svoj cilj, pa je sporta konec. Maloštevilne izjeme samo potrjujejo pravilo. Pri moškem pa je zadeva drugačna. Kakor pravega umetnika žena le ovira v njegovem delovanju, prav tako se taja sportnikova moč in gibčnost kakor sneg na solncu, čim se vpreže v zakonski jarem. Slavni ameriški bokser Jack Dempsey je takoj izgubil naslov svetovnega prvaka, čim je poročil lepo filmsko igralko Estelle Taylor. Ruska rokoborca Ivan Podubny in Ivan Zaikin sta sicer oženjena, toda prebrisana borca sta pustila ženi na Ruskem. Tudi v našem domačem sportu je že več takih slučajev, vendar pa »nomina sunt odiosa«; kogar se tiče, naj sam razmišlja o tej bridki resnici.

★

Plavanja čez Catalina - kanal v Kaliforniji, ki se je vršilo pred kratkim za na-

grado 25.000 dolarjev, so se udeležili 103 plavači. Toda samo trije so prišli na cilj, zmagal pa je 17letni Kanadijec George Young, ki je preplaval 35 km široki kanal v 15 urah. Ker je bila voda silno mrzla, si je večina plavačev izdatno namazala telo z neko črno toliščo. Ko je Young stopil na suho, je zapazil, kakor svojčas Adam v rajju, da je docela nag; morska voda je namreč debelo plast masti popolnoma odplavila. Hitro je stekel Young v doln in se ogrnil s plaščem, toda nesreča se je zgodila: javnost ga je videla nagega! Neko žensko društvo zmernosti je jelo hujskati zoper »nesramne« plavače in dobršen del Amerikancev mu zvesto sledi; to je tista kvakerska Amerika, ki z užitkom gleda, kako se do popolne onemoglosti bijejo bokserji v ringu, ki z zadovoljstvom pozdravlja mučanje zamorcev, ki brezbrizno trpi delo nedoraslih otrok v raznih tovarnah, ki pa se jame takoj križati, kakor hitro zagleda nago telo mladega, krasno zraščenege moškega. »Wir Wilde sind doch bessere Menschen«.

✱

Dober igrač sportnega kluba »Guts Muts« v Draždanih je prestopil k tamošnjemu »Sportnemu klubu 1893«. Imel pa je smolo in si je kmalu na to pri nogometni tekmi zlomil nogo. Ker mu njegova firma ni hotela izplačati predpisane odškodnine v višini šesttedenske plače, se je obrnil poškodovanec na trgovsko sodišče. Tvrdba je predlagala zavrnitev tožbe, češ, da Schröder ne bi imel prestopiti k »1893«, ki igra priznано ostreje od Guts Mutsa in da je torej sam zakrivil poškodbo. Sodišče pa je bilo drugega mnenja in je obsodilo tvrdo v plačilo stroškov. Vprašanja, ali igra Guts Muts ali pa »1893« ostreje, se sploh ni dotaknilo. Pač pa je izjavilo v utemeljevanju razsodbe, da je poglavitna stvar to, da država podpira vse sporte. Delo v pisarni pa naravnost sili uradnika, da se bavi s kakim sportom, ker na ta način ohrani svojemu delodajalcu potrebno delavno moč. Nogomet je v splošnem sport, ki ni združen s posebnimi nevarnostmi. Če pa se tu in tam pripeti nesrečen slučaj, je delodajalčeva dolžnost, da izplača mlademu sportniku predpisano odškodnino.

Ta razsodba draždanskega sodnika priča, kako državna oblast v drugih državah upošteva sport.

✱

V nordijskem muzeju v Stockholmu, stoje skrivte v temnem kotu najstarejše drsalke

človeštva, ki so jih našli pri izkopavanju. Seveda niso te drsalke niti od daleč podobne modernim, lepo iz jekla izdelanim, ampak obstoje iz kosti severnega jelena, ki so po dolgoti preklane in približno tako dolge kakor noga. Te kosti so na dveh mestih preluknjane in se privežejo s trakom, v onih pradavnih časih skoraj gotovo z motvozom, narejenim iz kit severnega jelena, na nogo, tako da počiva noga na odrezani ploški, dočim stoji okrogla ploškev na ledu. Tako si predstavljamo prve drsalce sveta, Eskime, Indijce, Laponce, Čukče ali kakorkoli se že imenujejo ti severnjaki, ki jim je usoda določila za bivališča puste in nerodovitne dežele okoli severnega tečaja. Severni jelen, ki so si ga že v predzgodovinskih časih udomačili, jim je dajal vse, kar so rabili za življenje: meso in mleko za hrano, kite za motvoze in vrvi, kožo za obleko, kosti za kopja in drsalke itd. In ti lovci in pastirji so v boju za obstanek pretekli velikanske daljave, v burji in snegu. Čez drn in strn, čez zamrzone reke in morja ter so pri tem napravili nehoté in nevedé rekorde, ki bi jih današnji sportniki zaman skušali doseči. In ime tega izumitelja? Nihče ga ne ve in nikdar ga ne bodo odkrili, ki mu je prvemu ob pogledu na divjega jelena prišlo na misel, da bi si iz njegovih kosti napravil drsalke.

.....

Časopisni papir nam prav dobro služi pri snaženju sajaste posode. Črne lonce odrgni najprej s kepo papirja, potem šele jih umij. Tako si lahko ohraniš kolkortoliko čedne roke.

.....

Naše slike.

Slika R. Marčiča »Sv. Marija v Dubrovniku« in »Tihožitje« Henrike Šantlove sta bili razstavljeni v božični umetnostni razstavi v Jakobičevem paviljonu v Ljubljani.

Rudolf Marčič se je šolal v Pragi ter se je pred vojno udeleževal kot učitelj risanja v kadetnici. Kot oficir je prepotoval posebno med vojno mnogo sveta. Odlikuje se po veliki plodovitosti. Med našimi slikarji mu ni nihče kos glede virtuoznega in detajliranega posnemanja prizorov iz narave. Živel je vrsto let na Bledu, a se je preselil sedaj v prelepi Dubrovnik, odkoder je poslal na razstavo serijo svojih minuciozno izdelanih marin, ki so našle mnogo hvaležnih gledalcev.

Francoščina za samouke

Metoda jezikovnega pouka na praktični podlagi

1

Uvod.

To delo ima namen, da nauči samouka francoski jezik potem neposredne metode, to se pravi najprej s pomočjo jezika samega, potem šele z razlago slovnice.

Na podlagi zanimivih, kratkih sestavkov, ki so vzeti iz francoskih dnevnikov, se učenec polagoma uvede v zanj novi jezik. Od učenca se ne zahteva nič drugega, kakor da obvlada v pisavi in besedi svojo materinščino, torej slovenski jezik, in da so mu znani poglavitni pojmi iz slovenske slovnice. Vsakdo, ki je končal vsaj osnovno šolo, bo lahko z uspehom sledil temu pouku. Tečaj je torej namenjen najširšim slojem.

Izvirni časniški članki, na podlagi katerih se vrši pouk, so vzeti večinoma iz pariških dnevnikov. Tem sledijo skrbno izbrane povesti francoskih pisateljev, ki vsebujeje tak besedni zaklad, ki ga rabi človek zlasti pri čitanju časopisov in v vsakdanjem obževanju. Namen tega dela je torej posev praktičen.

Stopnjema se učenec navadi na francoski način mišljenja in izražanja in začne slednjič misliti francosko.

Najprej stoji vedno francoski izvirni članek. Besede v njem so zaznamovane s številkami. Te so v skladu s številkami v sledeči razlagi. Za številko stoji tu: 1.) v okroglem oklepaju (...) izgovor z dotično številko zaznamovane besede. 2.) slovenski izraz zanjo. Ako sta dva slovenska izraza, znači prvi splošen pomen, drugi pa pomen za dotično mesto.

Če se beseda v poznejšem odstavku ponovi in nima več številke, je znanje, da je bila že večkrat razložena. Ponavljajo pa se besede sistematično zaporedoma tolikokrat, da se morajo slednjič tudi manj nadarjenemu učencu vtisniti v spomin.

Kar se tiče slovnice, ni ravno za praktično znanje jezika dosti potrebna: vsak otrok govori popolno svoj materni jezik, predno se začne učiti slovnice. Zato se slovnica v tej knjigi upošteva le v toliko, v kolikor olajša in poenostavi učenje tujega jezika.

Francoski jezik je v nekaterem oziru bolj preprost kot slovenski: nima samostalniške in pridevniške sklanjati-

ve, nima dvojine, nima posebnih oblik za stopnjevanje pridevnikov, nima srednjega spola, itd.

Težavo delata le izgovarjava in glagol, toda izgovarjavi se človek privadi že po nekaj urah, učenje glagola pa je v tej metodi tako urejeno, da se učenec polagoma seznanji z različnimi oblikami, tako da mu je spregatev, če pride do nje, znana povečini že iz predelane tvarine.

Vsak začetek je težak. Nihče naj ne izgubi poguma, ako mu tu ali tam kak stvar ni povsem jasna. Polagoma se bo privadil tujemu mišljenju in se vanj poglobljal. Zato pa bo zadovoljstvo in veselje tem večje, če bo po nekajmesočnem trudu naenkrat spoznal, da tudi francoščino, ki jo čita kje drugod, že več ali manj razume. V takem zadovoljnem trenutku je ves trud obilo poplačan.

To delo je pisano za začetnike, to se pravi za one, ki se nikdar niso učili francoščine. Vendar ga bo z uspehom uporabljal tudi oni, ki jezik že nekoliko pozna. Izpolnil si bo s tem vsestranske svoje jezikovno znanje.

Francosko besedilo je treba večkrat glasno in počasi čitati in ga slednjič prepisati. Nima pa smisla, učiti se ga na pamet.

Ni priporočljivo, delati več kot eno uro na dan, ker se človek utruji in bi pri predolgem delu slednjič izgubil veselje do učenja.

Izgovarjava.

Izgovarjava je označena v tej knjigi s posebno pisavo^{*)}. Ta glasopis (fonetična pisava) rabi za vsak glas vedno le en in isti znak, četudi ga pravopis (navadna pisava) izraža v različnih besedah z različnimi ali več črkami. Z glasopisom pisane (fonetično pisane) besede so v tej knjigi tiskane v okroglih oklepajih: (.)

Edino sledeče francoske črke se vedno izgovarjajo enako kot v slovenščini:

Na željo, ki je bila izražena od več strani, je pisatelj sprejel za to metodo fonetične znake, ki jih ima dr. Pretnarjev Francosko-slovenski slovar, z namenom, da tako olajša nadaljnjo jezikovno študijo svojih učencev.

a, b, d, f, i, k, l, o, p, r, t, v, z; ostale črke se izgovarjajo prav različno. Sledeča razpredelba glasov nam kaže izgovarjavo črk, ki se večinoma drugače izgovarjajo kot v slovenščini.

Fonetična pisava.

- e nez (ne); zaprti e, kakor slovenski e v : led, srcé.
e fête (fêt; odprti e, kakor slovenski e v : nesti, metla.
o rose (roz); zaprti o, kakor slovenski o v : mož, voz.
o or (or); odprti o, kakor slovenski o v : roka, norec.
ə tenir (tənr); polglasni ali zamolkli e; kakor slovenski e v : zamolkel; v slovenščini ga izgovarjamo, a ne pišemo pred r v : smrt, vrv.
ö bleu (blö); zaprti ö; nastane, ako pripraviš ustnice za izgovor za-

- prtega o, nato pa izgovoriš zaprti e, ne da bi oblike ustnic izpremenil.
œ beurre (bœr); odprti œ; nastane, ako pripraviš ustnice za izgovor odprtega œ, nato pa izgovoriš odprti e, ne da bi oblike ustnic izpremenil.
u tour (tur); kakor slov. u v : muka.
ti nature (natür); nastane, ako pripraviš ustnice za izgovor glasu u, nato pa izgovoriš i, ne da bi oblike ustnic izpremenil.
w loi (lwa); kratak u, kakor slovenski l na koncu besede v : dal (daw); bel (bew); v dvoglasniku oi (wä) je w kratak in nenaglašen, a pa naglašen.

Opomba. Iz tehniških razlogov nismo mogli že danes objaviti polni 2 strani francoskega tečaja. V prihodnji številki in v nadaljnih bomo redno prinašali na zadnjih dveh straneh.

Zata zrna z O S. Mardena.

»Sreča pomeni večno čakanje nekega preobrata«, pravi Cobden, »delo, bistro oko in čvrsta volja pa ustvarjajo preobrat«. Sreča leži leno v postelji in čaka, da ji prinese sel vesti o dedščini. Delo vstane ob 6. uri zjutraj in s pridnim peresom ali z zvenečim kladivom polaga temelje trdni ekzistenci. Sreča zavisi od slučaja, delo od značaja.

★

Oprimi se stvari in podtraj ovire, ki se ti stavijo na pot. Bodi trdno prepričan, da si bil ustvarjen za delo, ki ga izvršuješ in ga naredi tako, kakor ga ne bi mogel narediti nihče drug. Postavi v ospredje vso svojo energijo, bodi odločen, elektriziraj se, stopaj naprej v svoji vlogi. Če si vsaj enkrat izvršil svoj namen natančno po tem, kakor si ga zamislil, si postal junak. Poslej boš boljše mislil o sebi in tudi drugi ljudje ti bodo bolj zaupali. Svet v svojem srcu globoko občuduje samo vestnega in resnega delavca.

★

Oni, ki hočejo v življenju kaj poslati, morajo delati z veseljem in — ne z veseljem;

zjutraj, opoldan in zvečer. Delo ni samo igračka, ki bi se je veselil; je vztrajno prizadevanje in resen trud.

★

Kitajski dijak je izgubil radi stalnih neuspehov veselje do učenja in je nejevoljno pogabl svoje knjige v kot. Ko pa je opazil ubogo ženo, kako bruši na kamnu košček železa in si dela iz njega šivanko, ga je ta mogočni primer vztrajnosti tako osupnil, da se je brž vrnil k svojim knjigam s čvrsto voljo, da vztraja do konca. Postal je sloviti učenjak.

★

Slavni Benjamin Franklin se je moral boriti v začetku z velikimi težavami. Ko je ustanovil v Filadelfiji svojo tiskarno, si je sam zvozil na vozičku vse potrebščine. Najel si je prostor, ki mu je bil hkrati delavnica, pisarna in spalnica. Nekoč je povabil k sebi imovitega tiskarnarja, ki je Franklinu hudo konkuriral. Pokazal mu je hlebec kruha, ki ga je imel na mizi in dejal:

— Glejte, tu je moj obed. Dokler ne boste živeli cenejše od mene, me ne boste mogli izstradati!

★